

Research Article

Evaluation of the structural equation model of drug craving based on personality traits and time perspective in patients undergoing maintenance treatment with methadone

Authors

Shiva Rahimipour¹, Zahra Zanjani²

1. Master of Clinical Psychology, Shahab Danesh University of Qom, Iran.
Rahimipourshiva08@gmail.com, Orcid code: 0009-0003-6745-5974

2. Associate Professor Department of Clinical Psychology, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, Iran .Orcid code: 0000-0003-4450-9397 (Corresponding Author)

Abstract

Receive Date:
00/00/0000

Accept Date:
00/00/0000

Introduction: Craving has attracted the attention of many researchers who study factors related to substance abuse. The present study aimed to investigate the structural equation model of craving in patients undergoing methadone maintenance treatment based on personality traits and time perspective.

Method: The present research design was fundamental in terms of its purpose and descriptive-cross-sectional in terms of its method of collecting data, using the correlational structural equation modeling method. The research population included patients undergoing methadone maintenance treatment in Tehran and the selected sample included 270 people who were selected through convenience sampling. To conduct the present study questionnaires such as craving, five-factor personality, and time perspective were used, and SPSS-21 and AMOS-21 software were used to analyze the data.

Results: The proposed model has a good fit. Also, the direct effect of personality traits on craving and time perspective is significant. Personality traits can predict drug craving in patients undergoing methadone maintenance treatment through time perspective. The results of the model fitting showed that the personality traits of neuroticism and conscientiousness indirectly affect drug craving through time perspective.

Discussion and conclusion: Time perspective plays a protective role against relapse and paying attention to it can be of great importance in the treatment of drug cravings. Therefore, it is suggested that this construct be used to promote the psychological health of patients undergoing methadone maintenance treatment.

Keywords

craving, personality traits, time perspective

Corresponding
Author's E-mail

Z_zanjani2005@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction

Craving and the resulting cognitive changes are recognized in nearly all addiction theories as core characteristics of substance dependence, as well as key factors in predicting, treating, and preventing relapse [16]. Therefore, identifying this phenomenon, its related factors, and strategies for its regulation is of significant importance. One of the variables that plays a critical role in the experience of craving is personality traits. These traits are considered distal determinants of behavior [23], meaning that they exert their effects indirectly through more immediate (proximal) factors [24]. There is a general consensus that the influence of personality traits on behavior is often mediated by other intervening variables [23]. Several studies have investigated the mediating mechanisms that link personality traits to various behaviors, including substance use and addiction. This study proposes that time perspective functions as one of those mediators in the relationship between personality traits and drug craving. Roughly ten studies have reported significant associations between personality traits and time perspective [23]. As a result, it may be more effective for professionals to intervene at the level of time perspective, rather than attempting to change underlying personality traits. This is because time perspective is thought to be a more flexible individual characteristic and a more proximal predictor of substance use. Given that research examining the causal relationships between these constructs is limited, the present study aims to design and test a structural model that integrates them within a logical framework

Method

The present study employed a basic-applied design and utilized a correlational survey method analyzed via structural equation modeling (SEM). The statistical population included all patients undergoing methadone maintenance treatment in addiction treatment centers in Tehran in 2023. Sampling was conducted using a non-random convenience method, and 320 individuals were initially selected. After obtaining informed consent and explaining the research procedure, participants were provided with the research questionnaires. Ultimately, after excluding incomplete or invalid responses, 270 participants were included in the final analysis. The instruments used in this study were as follows: Drug Craving Questionnaire, developed by Federdi, Barerfan, and Ziaei (2008), which measures drug-related thoughts, fantasies, and temptation to use. NEO Personality Inventory, developed by McCrae and Costa (1985), assessing the Big Five personality traits. Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI), developed by Zimbardo and Boyd (1999), to measure time perspective dimensions. Coordination was made with four addiction treatment centers in Tehran to conduct data collection. After obtaining informed consent, participants completed the questionnaires. Descriptive statistics (mean, standard deviation, etc.) were used to summarize the data. To test the research hypotheses, structural equation modeling was applied using AMOS 21 software.

Results

The demographic analysis of the 270 participants revealed that 16.7% were aged 20–29, 34.1% aged 30–39, 31.5% aged 40–49, and 17.8% aged 50–59. Regarding duration of methadone treatment, 18.9% had been in treatment for up to 1 year, 30% for 2 years, 13% for 3 years, and 34.8% for 4 years. The normality of the data was assessed using skewness and kurtosis coefficients, which fell within the acceptable range of -2 to +2, confirming that the data were normally distributed. The correlation matrix (Table 1) revealed significant relationships among the study variables. The initial path analysis showed that several direct paths between variables were not statistically significant. Consequently, those paths were removed to improve the model fit (Figure 1). The fit indices (Table 2) demonstrated an excellent model fit for the revised structural model. The standardized path coefficients for indirect effects, along with bootstrap analysis, indicated that the personality traits of neuroticism and conscientiousness predict drug craving through the mediating role of time perspective among patients receiving methadone maintenance treatment.

Table 1. Correlation matrix of research variables

Variables	1	2	3	4	5	6	7
Neuroticism	-0/82						
Extraversion	0/37	-0/34					
Openness	0/048	-0/011	-0/158				
Agreeableness	0/76	-0/74	0/34	0/030			
Conscientiousness	0/81	-0/79	0/38	-0/04	0/79		
Time perspective	-0/27	0/35	-0/08	0/03	-0/22	-0/21	
Craving	0/70	0/61	-0/25	0/02	-0/63	-0/66	0/27

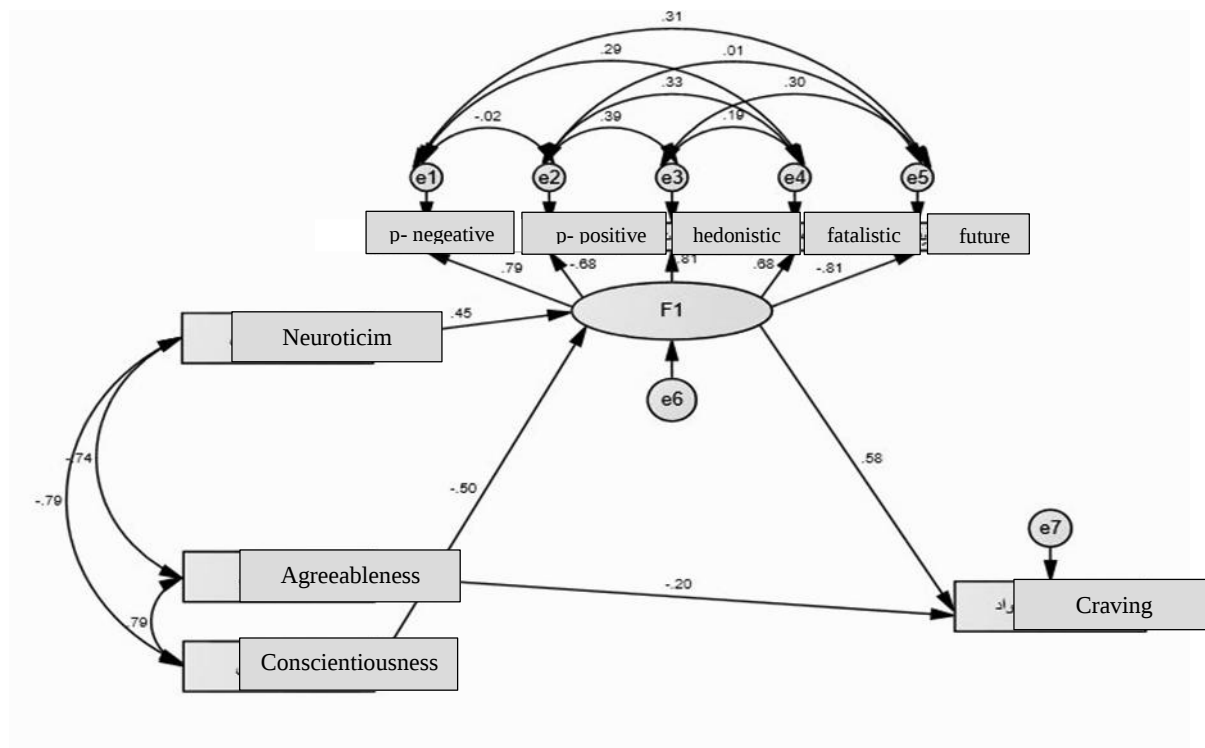

Figure 1. A modified model of the relationship between personality traits and drug craving with the mediation of time perspective

Table 2. Goodness-of- fit indices for the measurement

Indices	Fit indices		
	Initial model	final model	Accepted range
χ^2/df	6/892	3/028	<5
RMSEA	0/148	0/07	<0/08
GFI	0/92	0/97	>0/9
AGFI	0/91	0/98	>0/9
CFI	0/90	0/98	>0/9
NFI	0/90	0/97	>0/9

Conclusion

The present study was conducted to investigate the structural equation model of drug craving based on personality characteristics and time perspective in patients undergoing maintenance treatment with methadone. The results of data analysis confirmed the suitability of the proposed model. Thus, patients undergoing maintenance treatment with methadone who are high in neurotic personality traits and low in extroversion, agreeableness, and conscientiousness personality traits experience higher cravings, which results are in line with studies [19,23,50]. Also, the desire to consume is higher in patients who have a lower positive future and past perspective and a negative past perspective, present hedonistic, present fatalistic and a higher time perspective score, which is also in line with the results of studies [54, 40, 23]. The results of the model fitting showed that the personality traits of neuroticism and conscientiousness affect drug craving indirectly through time perspective. And agreeableness has a direct effect on craving. Since people with substance use disorders have common personality traits such as high neuroticism, low conscientiousness, and agreeableness [19]. The mediating role of time perspective in the relationship between personality traits and craving for drugs has been shown in the present study because time perspective is more flexible compared to personality traits and is more influenced by environmental factors [29,26]. And it can be affected by psychological interventions. Paying attention to the time perspective can be effective in the field of addiction.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This article is from the first author's master's thesis. The thesis defense session was on 2024/3/9. Participants were free to leave the study at any time and assured of the confidentiality of their information.

Funding: This study was conducted without the support of any institution or organization.

Conflict of interest: The authors declare no conflict of interest concerning this article.

Authors' contribution: The first author conducted the study, collected and analyzed the data, and drafted the manuscript. The second author guided and supervised the study, revised the final manuscript, and is the corresponding author

نقد ایندو ویدایش نشده

ارزیابی مدل معادلات ساختاری ولع مصرف مواد بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و چشم‌انداز زمان در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون

نویسندگان

شیوا رحیمی پور^۱، زهرا زنجانی^{۲*}

۱. کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه شهاب دانش قم، ایران. rahimpourshiva08@gmail.com
(Orcid code) ۰۰۰۹-۰۰۰۳-۶۷۴۵-۵۹۷۴

۲. نویسنده مسئول (دانشیار گروه روانشناسی بالینی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، ایران).
(Orcid code) ۰۰۰۰-۰۰۰۳-۴۴۵۰-۹۳۹۷

چکیده

مقدمه: ولع مصرف توجه بسیاری از پژوهشگران را که عوامل مرتبط با سوء مصرف مواد را بررسی می‌کنند به خود جلب کرده است. پژوهش حاضر با هدف بررسی مدل معادلات ساختاری ولع مصرف در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و چشم‌انداز زمان انجام شد.

روش: طرح پژوهش حاضر از لحاظ هدف بنیادی و از لحاظ نحوه جمع‌آوری اطلاعات توصیفی-مقطعی از نوع همبستگی با روش مدل معادلات ساختاری بود. جامعه تحقیق شامل بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون در شهر تهران و نمونه انتخاب شده شامل ۲۷۰ نفر که به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. در راستای اجرای پژوهش حاضر پرسشنامه‌های ولع مصرف، پنج عاملی شخصیت و چشم‌انداز زمان مورد استفاده قرار گرفت و جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار spss-21 و amos-21 استفاده شد.

نتایج: به طور کلی نتایج نشان داد که مدل پیشنهادی از برازش مطلوبی برخوردار است. همچنین اثر مستقیم ویژگی‌های شخصیتی بر ولع مصرف مواد و چشم‌انداز زمان معنادار است. ویژگی‌های شخصیتی از طریق چشم‌انداز زمان قادر به پیش‌بینی ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون هستند. نتایج برازش مدل نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجورخویی و وجدان به طور غیرمستقیم از طریق چشم‌انداز زمان بر ولع مصرف اثر می‌گذارند.

بحث و نتیجه‌گیری: چشم‌انداز زمان نقش محافظتی در برابر عود ایفا می‌کند و توجه به آن در درمان ولع مصرف مواد می‌تواند اهمیت زیادی داشته باشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود از این سازه جهت ارتقا سلامت روان‌شناختی بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون استفاده شود.

تاریخ دریافت:
....../.../...

تاریخ پذیرش:
....../.../...

کلیدواژه‌ها

ولع مصرف، ویژگی‌های شخصیتی، چشم‌انداز زمان

پست الکترونیکی
نویسنده مسئول

z_zanjani2005@yahoo.com

این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد نویسنده
اول است.

مقدمه

اختلالات مصرف مواد از شایع‌ترین و کشنده‌ترین اشکال آسیب‌شناسی روانی به شمار می‌روند. به طور خاص، شیوع طول عمر این اختلالات ۳۵٪ تخمین زده شده و سالانه منجر به مرگ ۱۱/۸ میلیون نفر می‌شوند. یعنی تقریباً ۱ مورد مرگ از هر ۵ مورد مرگ و میر [۲، ۱]. علاوه بر شیوع بالای سوءمصرف مواد، در طول چهار دهه اخیر مصرف مواد مخدر روند صعودی نگران‌کننده‌ای داشته است [۳]. با توجه به آمارهای فوق، برنامه‌های پیشگیری و بازتوانی متعددی برای مقابله با اعتیاد طراحی و اجرا شده‌اند. با این حال، شیوع اعتیاد، به ویژه در میان افرادی که سابقه ترک داشته‌اند، همچنان بالا گزارش می‌شود [۴]؛ به گونه‌ای که در یک تحقیق میزان عود در افرادی که در حال بهبودی از اختلال مصرف مواد هستند، در عرض یک سال بیش از ۶۰ درصد برآورد شده است [۵]. این آمار نشان‌دهنده پیش‌آگهی نامطلوب این اختلالات بوده و می‌تواند بار مالی چشمگیری بر خانواده‌ها و جامعه تحمیل نماید و نظام‌های بهداشتی و حمایتی را با چالش‌های جدی مواجه می‌سازد. با توجه به پیامدها و هزینه‌های مرتبط با سوءمصرف مواد، اتخاذ رویکردهای درمانی مقرون به صرفه امری حیاتی است [۶]. یکی از درمان‌های نسبتاً اقتصادی، درمان نگهدارنده با متادون^۱ است که با هدف پیشگیری از عود یا حفظ بیماران در وضعیت پایدار و بهبودی تدریجی طراحی شده است [۸]. علی‌رغم شواهدی که اثربخشی درمان نگهدارنده با متادون را در کاهش تمایل به مصرف مواد مخدر تایید می‌کنند، بسیاری از بیماران به

طور همزمان به مصرف مواد مخدر و داروی نگهدارنده روی می‌آورند؛ مسئله‌ای که نه تنها سلامت آنها را به خطر می‌اندازد، بلکه نشان‌دهنده احتمال شکست در روند درمان است [۹]. تمرکز صرف بر دارو درمانی موجب می‌شود که حدود ۸۰ درصد افراد، طی کمتر از ۶ ماه، به مصرف مواد بازگردند [۱۰]. زیرا ولع مصرف، حتی در حضور داروهای نگهدارنده مانند متادون، همچنان متغیری کلیدی در احتمال بازگشت به مصرف باقی می‌ماند. شواهد نشان می‌دهند که بخشی از تأثیر این درمان‌ها از طریق کاهش ولع اعمال می‌شود [۱۱]. از آنجا که بازگشت به مصرف مواد، یکی از چالش‌های اصلی در فرایند ترک اعتیاد محسوب می‌شود [۱۲] و ولع مصرف^۲ متغیری کلیدی در این زمینه است [۱۳]. شناسایی آن می‌تواند به بهبود راهبرد های درمانی و افزایش موفقیت در درمان کمک شایانی نماید. در نسخه پنجم راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی انجمن روانپزشکی آمریکا ولع مصرف به معیارهای تشخیصی اختلالات مصرف مواد، از جمله مواد افیونی، افزوده شده و به صورت میل شدید به مصرف یک ماده خاص تعریف شده است [۱۴]. با این حال، همانند بسیاری از مفاهیم مرتبط با اعتیاد، ولع مصرف فاقد یک تعریف بلامنازع است [۱۵]. به عنوان یک تعریف محدود می‌توان آن را به عنوان میل ذهنی به مصرف مواد که ممکن است منجر به مصرف واقعی مواد شود توصیف کرد؛ در حالی که در تعاریف گسترده‌تر، به عنوان یک مفهوم چند بعدی در نظر گرفته می‌شود که شامل اجزای ذهنی، رفتاری، فیزیولوژیکی و عصبی شیمیایی است [۱۶]. ولع مصرف و تغییرات

1. Methadone maintenance treatment

2. Craving

شناختی ناشی از آن، تقریباً در تمام نظریه‌های اعتیاد، به عنوان خصیصه اصلی وابستگی به مواد و عامل مهمی در پیش بینی، درمان و پیشگیری از عود تلقی می‌شود [۱۷]. بنابراین، شناسایی این پدیده، عوامل مرتبط با آن و راهبردهای کنترل و تعدیل آن از اهمیت بسزایی برخوردار است. یکی از متغیرهایی که در تجربه ولع مصرف نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند، ویژگی‌های شخصیتی است. در این پژوهش، منظور از ویژگی‌های شخصیتی، پنج ویژگی بزرگ شخصیت^۱ شامل روان‌رنجورخویی، وجدانی بودن برون‌گرایی، توافق و گشودگی به تجربه است [۱۸]. پژوهش‌ها نشان داده‌اند برخی از ویژگی‌های شخصیتی می‌توانند بر تجربه ولع مصرف مواد تأثیر بگذارند [۱۹] و به نظر می‌رسد افراد مبتلا به اختلالات مصرف مواد، معمولاً ویژگی‌های شخصیتی مشترکی از قبیل سطح بالای روان‌رنجورخویی و سطوح پایین وجدانی بودن و توافق‌پذیری دارند [۲۰]. به عنوان مثال روان‌رنجورخویی بالا با کاهش کنترل تکانه، افکار غیرمنطقی و مدیریت استرس ضعیف مرتبط است [۱۸]؛ همچنین، روان‌رنجورخویی و تکانشگری با ولع مصرف در افراد وابسته به تریاک و نیکوتین رابطه دارند [۲۱]. توافق‌پذیری نیز با ویژگی‌های مثبت بین‌فردی مرتبط است، که این ویژگی‌ها غالباً در سبک زندگی افراد مصرف‌کننده دیده نمی‌شود [۲۲] و در میان آنها سطح پایینی از این عامل مشاهده می‌شود [۲۳]. ویژگی‌های شخصیتی به عنوان تعیین‌کننده‌های دور رفتارهای مختلف در نظر گرفته می‌شوند [۲۴]

عوامل تعیین‌کننده دور به طور غیرمستقیم و از طریق عوامل نزدیک‌تر بر رفتار اثر می‌گذارند [۲۵]. یک توافق عمومی مبنی بر اینکه روابط بین ویژگی‌های شخصیتی و رفتار توسط عوامل نزدیک میانجی‌گری می‌شوند، وجود دارد. به این معنا که، سایر متغیرهای مداخله‌گر، رابطه بین این ویژگی‌ها و رفتار را واسطه‌گری می‌کنند [۲۴]. پژوهش‌های متعددی به بررسی متغیرهای میانجی در ارتباط میان ویژگی‌های شخصیتی و رفتارهای مختلف از جمله اعتیاد پرداخته‌اند. در پژوهش حاضر، استدلال می‌شود که یکی از متغیرهای میانجی چشم‌انداز زمان^۲ است. چشم‌انداز زمان به بازنمایی و ارزیابی ذهنی فرد از گذشته، حال و آینده اطلاق می‌شود و تأثیر مستقیمی بر تصمیم‌گیری، پیگیری اهداف و رفتارهای فرد دارد [۲۶]. این سازه شامل ۵ فاکتور اصلی است که عبارتند از: چشم‌انداز گذشته منفی^۳، گذشته مثبت^۴، حال لذت طلب^۵، حال تقدیر نگر^۶ و چشم‌انداز آینده^۷ [۲۷]. مطالعات نشان داده‌اند که ابعاد مختلف مقیاس چشم‌انداز زمان با ویژگی‌های شخصیتی نئوفرمت کوتاه رابطه معناداری دارند [۲۸]. اگرچه برخی پژوهش‌ها نشان داده‌اند که چشم‌انداز زمانی با ویژگی‌های شخصیتی مرتبط است، اما نمی‌توان آن را صرفاً به ویژگی‌ها تقلیل داد [۲۹]. ویژگی‌های شخصیتی عمدتاً تحت تأثیر عوامل بیولوژیکی قرار دارند، در حالی که چشم‌انداز زمان بیشتر از عوامل محیطی، از جمله فرهنگ، آموزش، تربیت، مذهب و شرایط اجتماعی-اقتصادی تأثیر می‌پذیرد [۳۰، ۲۷] و می

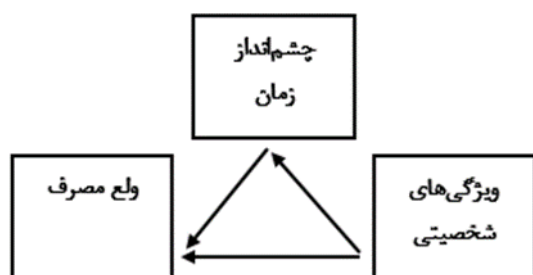
1. Big five personality trait
2. Time perspective
3. Past negative
4. past positive

5. Present hedonistic
6. Present fatalistic
7. Future

می دهد فرد گذشته، حال یا آینده محور خواهد بود. در واقع، همه جهت گیری های زمانی بسته به عادت ها و خواسته های موقعیت مورد استفاده قرار می گیرند [۳۴]. اما از به کارگیری مداوم یک چشم انداز زمانی خاص بدون توجه به تناسبات زمانی با خواسته های موقعیتی یک سوگیری زمانی ایجاد می شود، که به عنوان یک سبک منشی غالباً در تعامل با دنیا و دیگران مورد استفاده قرار گرفته و الگوهای پاسخ عاداتی سفت و سخت که به طور طبیعی باعث اختلال می شوند را به وجود می آورد. در مقابل، تغییر انعطاف پذیر در بین جهت گیری های زمانی مختلف نشانه ای از یک چشم انداز زمانی متعادل است [۳۵]. بیش از ۶ دهه پژوهش، تاثیر قابل توجه و فراگیر چشم انداز زمانی بر رفتارهای مختلف، به ویژه رفتارهای مرتبط با سلامت، را نشان داده اند [۳۶]. در افراد با اختلالات مصرف مواد، تغییر در ادراک زمان می تواند نقش تعیین کننده ای در رفتارهای اعتیادی، از جمله تصمیم گیری برای مصرف یا پرهیز ایفا کند [۳۷]. از این رو، بررسی چشم انداز زمانی در مطالعه آشفتگی های روانشناختی در مواجهه با موقعیت های نامطلوب حائز اهمیت است [۳۸]. تحقیقات پیاپی رفتارهای ارتباطی و ارتباطی دو متغیره آنها را با چشم انداز زمانی از جمله رفتارهای پرخطر [۳۹، ۴۰] و مصرف مواد [۴۱، ۴۰] را مورد بررسی قرار داده اند. نتایج این مطالعات نشان می دهد که احساسات منفی نسبت به زمان، به ویژه گذشته، و نیز گرایش به لذت جویی در لحظه، با مصرف بیشتر مواد مرتبط اند [۴۰]. جهت گیری منفی نسبت به گذشته و جهت گیری حال لذت طلب پیش بینی کننده معنادار پیامدهای

تواند به عنوان چارچوبی برای مداخلات درمانی مورد استفاده قرار گیرد [۳۱، ۳۰]. حدود ۱۰ مطالعه به بررسی ارتباط میان ویژگی های شخصیتی و چشم انداز زمان پرداخته اند. به عنوان مثال، چشم انداز آینده به طور معناداری با وجدان رابطه دارد [۲۴] و وجدان نیز با افزایش چشم انداز گذشته مثبت و کاهش حال لذت طلب، حال تقدیرنگر و گذشته منفی مرتبط است [۳۲]. برون گرایی با افزایش چشم اندازهای حال لذت طلب و گذشته مثبت و کاهش چشم اندازهای گذشته منفی و حال تقدیرنگر در رابطه است [۳۳]. توافق با افزایش چشم اندازهای آینده و گذشته مثبت و کاهش چشم انداز گذشته منفی همراه است، گشودگی به تجربه با افزایش حال لذت طلب و کاهش حال تقدیرنگر رابطه دارد [۳۲] و روان رنجورخویی با کاهش گذشته مثبت و افزایش گذشته منفی مرتبط است [۳۲، ۲۷]. زیملاردو و بوید، نظریه پردازان برجسته این دیدگاه، زمان را عنصری بنیادی در ساختار تفکر انسان می دانند. و با تاکید بر اهمیت مفهوم زمان در تفکر انسان، استدلال می کنند که افراد در چارچوب های زمانی مختلف، اعم از گذشته، حال و آینده فکر می کنند و این جنبه های زمانی بر درک و پردازش اطلاعات در ذهن اثر گذار بوده و نحوه پردازش تجارب و تصمیم گیری ها در زندگی روزمره را تحت تاثیر قرار می دهند [۲۷]. توانایی محدود انسان در پردازش منجر به ناتوانی در تمرکز بر هر سه دوره زمانی به طور همزمان می شود و این سه زمان را در حال رقابت دائم برای قرار گرفتن در پردازش هشیار قرار می دهد. با توجه به اینکه کدام یک از این سه زمان بیشترین بافت تفکر فرد را تشکیل

حتی در مطالعات بین‌المللی نیز تنها یک پژوهش نسبتاً مشابه یافت شد که نشان‌دهنده خلأ جدی در این حوزه است. از این رو، مطالعه حاضر با هدف پر کردن این خلأ علمی و ارائه مدل نظری برای درک بهتر عوامل مؤثر بر ولع مصرف مواد، طراحی و اجرا شده است. در همین راستا، در صورت تایید این مدل پیشنهادی، می‌توان چنین استدلال کرد که برای مداخله در ولع مصرف مواد، تمرکز بر چشم‌انداز زمان به عنوان سازه‌ای انعطاف‌پذیرتر و نزدیک‌تر به رفتار، نسبت به ویژگی‌های شخصیتی که پایداری بیشتری دارند، موثرتر خواهد بود. بنابراین، این پژوهش در تلاش است با ارائه شواهد علمی، زمینه ساز مداخلات روان‌شناختی موثرتر برای مقابله با یکی از معضلات مهم جامعه، یعنی مصرف مواد، باشد. بر این اساس پرسش اصلی پژوهش آن است که: آیا چشم‌انداز زمان می‌تواند در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان با متادون نقش میانجی داشته باشد؟

شکل ۱-۱ مدل مفهومی پژوهش

روش

نوع پژوهش:

طرح پژوهش حاضر از لحاظ هدف بنیادی و از

منفی مصرف مواد و الکل هستند [۴۲]. همچنین، چشم‌انداز زمان حال لذت طلب و آینده هر دو با مصرف مواد رابطه دارند [۴۳]. به گونه‌ای که چشم‌انداز آینده رابطه منفی و چشم‌انداز حال لذت طلب رابطه مثبت با سوءمصرف مواد دارد [۲۹]. افراد مبتلا به اختلالات سوءمصرف مواد، به‌ویژه اختلال مصرف مواد افیونی، اغلب درک ناکارآمدی از زمان آینده دارند. شواهد نشان می‌دهد که چشم‌انداز زمانی آینده می‌تواند نقش محافظتی در برابر عود ایفا کند و فقدان این جهت‌گیری با نرخ بالاتر بازگشت به مصرف همراه است. افراد مبتلا به اختلالات سوءمصرف مواد و برخی اختلالات شخصیتی اغلب درک ناکارآمدی از زمان آینده دارند؛ به طوری که توجه کمتری به پیامدهای آتی تصمیمات خود نشان می‌دهند و این امر، موجب کاهش توانایی آن‌ها در به تعویق انداختن لذت فوری می‌شود [۴۴]. شواهد نشان می‌دهد که چشم‌انداز زمانی می‌تواند به عنوان سازه‌ای معنادار در طراحی مداخلات درمانی به کار رود [۴۱]. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که هم ویژگی‌های شخصیتی و هم چشم‌انداز زمان با ولع مصرف مواد رابطه دارند، اما اغلب مطالعات، این متغیرها را به‌صورت مجزا و بدون در نظر گرفتن روابط ساختاری میان آن‌ها بررسی کرده‌اند. در این میان، چشم‌انداز زمان به عنوان سازه‌ای انعطاف‌پذیرتر نسبت به ویژگی‌های شخصیتی، می‌تواند هدف مناسبی برای مداخلات روان‌شناختی مؤثر باشد. با این حال، در ادبیات پژوهشی داخلی، مطالعه‌ای که رابطه ساختاری بین ویژگی‌های شخصیتی، چشم‌انداز زمان و ولع مصرف مواد را در قالب یک مدل معادلات ساختاری بررسی کرده باشد، گزارش نشده است.

لحاظ نحوه جمع‌آوری اطلاعات پیمایشی از نوع همبستگی با روش مدل معادلات ساختاری است.

آزمودنی:

الف) جامعه آماری: جامعه آماری پژوهش حاضر شامل همه بیماران تحت درمان با متادون در سال ۱۴۰۲ است که در مراکز درمان سوء مصرف مواد شهر تهران تحت درمان هستند.

ب) نمونه پژوهش: نمونه گیری با روش غیر تصادفی در دسترس انجام شد و در خصوص حجم نمونه مناسب برای انجام تحلیل معادلات ساختاری دیدگاه‌ها و روش‌های متفاوتی ارائه گردیده است. حجم نمونه طبق فرمول $5 < n < 15Q$ با استفاده از قاعده نسبت نمونه به پارامترها ($N:q$) که به ازای هر شاخص مشاهده شده بین ۵ تا ۱۵ آزمودنی پیشنهاد می‌شود [۴۵]. با توجه به $Q=11$ شاخص مشاهده شده در مدل، حداقل حجم نمونه لازم ۵۵ تا ۱۶۵ نفر برآورد شد. با این حال بر اساس پیشنهاد کلاین، حداقل حجم نمونه برای مدل‌های با پیچیدگی متوسط در روش تحلیل کوواریانس محور (CB-SEM) بین ۲۰۰ تا ۳۰۰ نفر در نظر گرفته می‌شود [۴۶]. همچنین هیر، بلک، بابین و همکاران [۴۷] تأکید کرده‌اند که برای مدل‌هایی با چند متغیر پنهان و متغیرهای مشاهده شده متعدد، حجم نمونه‌ای در حدود ۲۵۰ تا ۴۰۰ نفر می‌تواند کفایت داشته باشد. بنابراین، در پژوهش حاضر، برای تحلیل مدل معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار ایموس و با توجه به امکان ریزش نمونه‌ها حجم نمونه‌ای برابر با ۳۲۰ نفر در نظر گرفته شد. تا اطمینان لازم را در

مورد توان آماری مطلوب و کفایت نمونه برداری فراهم کند. پس از جلب رضایت شرکت‌کنندگان و توجیه طرح، پرسشنامه‌ها در اختیار آنها قرار گرفت و در نهایت بعد از کنار گذاشتن پرسشنامه‌های ناقص و مشکل‌دار ۲۷۰ نفر مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. بنابراین، حجم نمونه انتخاب‌شده در این پژوهش با استناد به منابع معتبر و در محدوده پیشنهادی مطالعات پیشین بوده و از کفایت آماری لازم برای تحلیل برخوردار است.

ابزارهای پژوهش

۱) پرسشنامه ولع مصرف مواد: یک پرسشنامه ۲۰ سوالی خودگزارشی است که توسط فدردی، بر عرفان، و ضیایی در سال ۲۰۰۸ به منظور سنجش میزان افکار و خیالات مربوط به مواد و وسوسه مصرف طراحی شده است و در مقیاس لیکرت ۶ درجه‌ای از (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) پاسخ داده می‌شود. برای به دست آوردن نمره کل پرسشنامه، امتیاز تمامی سوالات را با همدیگر جمع می‌نماییم. پایین‌ترین امتیاز ۲۰ و بیشترین امتیاز ۱۰۰ خواهد بود. در نمره بین ۲۰ تا ۴۰ وسوسه مصرف مواد پس از ترک پایین است؛ در نمره بین ۴۰ تا ۶۰ وسوسه مصرف مواد پس از ترک متوسط است و نمره بالاتر از ۶۰ وسوسه مصرف مواد پس از ترک بالاست. برای سنجش روایی از پرسشنامه‌های اطمینان موقعیتی، ($r=0/53, p=0/001$) هوس روانی ($r=0/48, p=0/001$) و عواطف مثبت ($r=0/55, p=0/001$)

استفاده شده است که جهت و اندازه همبستگی‌ها تأیید کننده روایی آن است و پایایی بر حسب آلفای کرونباخ ۰,۹۴ به دست آمده است [۴۸]. در پژوهش حاضر نیز پایایی پرسشنامه بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰,۹۴ به دست آمد.

۲) پرسشنامه شخصیتی نئو: یک پرسشنامه خودگزارشی است که توسط مک‌کری و کاستا در سال ۱۹۸۵ طراحی شده است. ۶۰ گویه را در بر دارد که به وسیله آنها پنج ویژگی بزرگ شخصیت سنجیده می‌شود این پنج ویژگی شخصیت عبارتند از ویژگی‌های برون‌گرایی، وظیفه‌شناسی، توافق، روان‌رنجورخویی و گشودگی به تجربه. ۱۲ سوال برای سنجش هر یک از این ویژگی‌ها اختصاص داده شده است و در مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از ۰ (کاملاً مخالفم) تا ۴ (کاملاً موافقم) پاسخ داده می‌شود. نمره گذاری این پرسشنامه در تمام موارد یکسان نیست به این معنی که در پرسشنامه برخی گویه‌های نمره‌گذاری معکوس دارند. در هنجاریابی آزمون نئو که روی نمونه‌ای با حجم ۲۰۰۰ نفر از بین دانشجویان دانشگاه‌های دو شهر تبریز، شیراز و دانشگاه‌های علوم پزشکی صورت گرفته است ضریب همبستگی پنج بعد اصلی را بین ۰,۵۶ تا ۰,۸۷ گزارش کرده است. ضرایب آلفای کرونباخ در هر یک از عوامل اصلی روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه، توافق و وجدانی بودن به ترتیب ۰,۷۳، ۰,۵۶، ۰,۶۸ و ۰,۸۷ به دست آمد [۴۹]. در پژوهش دیگری که در ایران انجام شده آلفای کرونباخ عوامل روان‌رنجورخویی و وجدانی بودن در سطح قابل قبول و بزرگتر از ۰,۷۰ و سایر عوامل

را بالاتر از ۰,۵۰ نشان داد که این میزان برای مقایسه‌های گروهی کفایت دارد هرچند برای تحلیل‌های فردی ممکن است محدودیت‌هایی ایجاد کند [۵۰]. و در پژوهش حاضر میزان آلفای کرونباخ به ترتیب ۰,۷۵، ۰,۷۴، ۰,۵۵، ۰,۷۹ و ۰,۹۰ اگرچه ضریب آلفای کرونباخ برای عامل گشودگی به تجربه در پژوهش حاضر برابر با ۰,۵۵ به دست آمد که پایین‌تر از سطح مطلوب برای تحلیل‌های فردی است، اما با توجه به اینکه هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی روابط ساختاری میان متغیرها در قالب مدل معادلات ساختاری بوده و نه تفسیر نمرات فردی، این سطح از پایایی طبق منابع روش‌شناختی برای تحلیل‌های مبتنی بر ساختار کلی مدل، قابل قبول در نظر گرفته می‌شود (۵۱).

۳) پرسشنامه چشم انداز زمانی زیمباردو: این پرسشنامه توسط زیمباردو و بوید در سال ۱۹۹۹ ساخته شد. یک پرسشنامه خودگزارشی است که شامل ۵۶ گویه است و در مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از ۱ (مخالفت کامل) تا ۵ (موافقت کامل) پاسخ داده می‌شود. این مقیاس جهت‌گیری زمان آزمودنی‌ها را با نمرات پنج عامل گذشته مثبت، گذشته منفی، حال لذت طلب، حال تقدیرنگر و آینده اندازه‌گیری می‌کند. که گذشته منفی از طریق ۱۰ گویه، گذشته مثبت ۹ گویه، حال لذت طلب با ۱۵ گویه، حال تقدیرنگر ۹ گویه و چشم انداز آینده از طریق ۱۵ گویه سنجیده می‌شود. نمره گذاری این پرسشنامه در تمام موارد یکسان نیست به این معنی که در پرسشنامه برخی گویه‌های نمره‌گذاری معکوس دارند. سازندگان ضریب

در مرحله بعد پس از انتخاب نمونه با ذکر این نکته که تمام اطلاعات حاصل از پاسخ به پرسشنامه آن‌ها محرمانه خواهد بود و اطمینان از اینکه حریم خصوصی آن‌ها حفظ خواهد شد پس از جلب رضایت آگاهانه آزمودنی‌ها و توجیه طرح، پرسشنامه در اختیار آزمودنی‌ها قرار داده شد. امکان انصراف از ادامه همکاری در تمام مراحل پژوهش وجود داشت در ابتدای پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی مورد سوال قرار گرفت.

شیوه تحلیل داده‌ها

برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد و...) و همچنین برای پاسخ دادن به آزمون فرضیه پژوهش از مدل معادلات ساختاری به روش بوتسترپ استفاده شد. برای برآورد مدل از نرم افزار ایموس ۲۱ استفاده شده است.

نتایج

نشان داد که از تعداد ۲۷۰ نمونه آماری از نظر وضعیت سنی ۴۵ نفر از شرکت‌کنندگان بین ۲۰ تا ۲۹ سال (۱۶/۷ درصد)، ۹۲ نفر بین ۳۰ تا ۳۹ سال (۳۴/۱ درصد)، ۸۵ نفر بین ۴۰ تا ۴۹ سال (۳۱/۵ درصد) و ۴۸ نفر بین ۵۰ تا ۵۹ سال (۱۷/۸ درصد) بودند. به لحاظ تحصیلات ۹۳ نفر از شرکت‌کنندگان زیر دیپلم (۳۴/۵ درصد)، ۹۶ نفر دیپلم (۳۵/۶ درصد)، ۲۳ نفر فوق‌دیپلم (۸/۵ درصد) ۵۸ نفر لیسانس (۲۱/۵ درصد) بودند و از نظر مدت زمان مصرف متادون ۵۱ نفر حداکثر ۱ سال (۱۸/۹ درصد)، ۸۱ نفر حداکثر ۲ سال (۳۰ درصد)، ۳۷ نفر حداکثر ۳ سال (۱۳/۷ درصد) و ۹۴ نفر حداکثر ۴ سال (۳۴/۸ درصد) قرار داشتند. برای بررسی فرضیه‌های پژوهش از آزمون مدل

پایایی آزمون-بازآزمون مقیاس را بین ۰,۷۰ تا ۰,۸۰ به دست آورده و ضریب آلفای کرونباخ را نیز برای بعد گذشته منفی ۰,۸۲، گذشته مثبت ۰,۸۰، حال لذتگرا ۰,۷۹، حال معتقد به سرنوشت ۰,۷۰ و آینده ۰,۷۷ گزارش کردند و در ایران برای اولین بار توسط تاج، مکرری و فتوحی در سال ۱۳۸۴ ترجمه و اعتباریابی شده است و محاسبه پایایی آن با روش بازآزمایی بر روی ۲۰ نفر از دانشجویان پزشکی با فاصله ۲ هفته ضریب همبستگی زیر را به دست آورد چشم انداز آینده ۰,۷۵، گذشته مثبت ۰,۷۹، گذشته منفی ۰,۸۰، حال تقدیرنگر ۰,۶۶ و حال لذت طلب ۰,۸۶ [۵۲]. در پژوهش دیگری نیز ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌ها گذشته منفی، گذشته مثبت، حال لذت طلب، حال تقدیرنگر و آینده را به ترتیب ۰,۷۴، ۰,۷۲، ۰,۷۰، ۰,۶۹ و ۰,۷۰ را گزارش کرده‌اند همچنین، روایی سازه‌ی این ابزار با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی بررسی شده و نتایج حاکی از برازش مطلوب مدل و تایید ساختار عاملی مقیاس بوده است [۵۳] و در پژوهش حاضر میزان آلفای کرونباخ به ترتیب ۰,۸۷، ۰,۷۷، ۰,۷۶، ۰,۷۰، ۰,۷۸ و به صورت کلی ضریب آلفا ۰,۷۷ است.

شیوه انجام پژوهش

در نخستین مرحله پس از انجام هماهنگی با چهار مرکز درمان سوء مصرف مواد در تهران نمونه پژوهش انتخاب شد. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل قرار گرفتن تحت درمان با داروی نگهدارنده متادون، داشتن تحصیلات حداقل سیکل، عدم دریافت درمان روانشناختی همزمان با مداخله پژوهش و شرکت داوطلبانه در پژوهش و ملاک خروج از پژوهش تکمیل ناقص پرسشنامه‌ها بود.

معادلات ساختاری استفاده شد و قبل از بررسی فرضیات و محاسبه همبستگی از ضرایب چولگی و کشیدگی برای بررسی نرمال بودن متغیرها استفاده شد مقدار آماره چولگی و کشیدگی در بازه ۲ و ۲- قرار دارد و این نشان از قابل قبول بودن این مقادیر برای نرمال بودن داده‌های این متغیرها است. آزمون‌های آماره کولموگروف-اسمیرنوف و شاپیرو-ویلک نیز انجام شد. نتایج این آزمون‌ها نشان داد که سطح معناداری تمامی متغیرها بالاتر از $p > 0.05$ است.

۰.۰۵ بوده و بدین ترتیب توزیع داده‌ها از نظر نرمال بودن مشکلی ندارد. بنابراین پیش‌فرض نرمال بودن داده‌ها برای تحلیل‌های آماری بعدی برقرار است. همچنین هم‌خطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین بررسی و تأیید شد که پیش‌فرض هم‌خطی نیز برقرار است. بدین ترتیب، تمامی پیش‌فرض‌های لازم برای اجرای مدل معادلات ساختاری رعایت گردیده است. جدول ۱ یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش و جدول ۲ ماتریس همبستگی را نشان می‌دهد.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

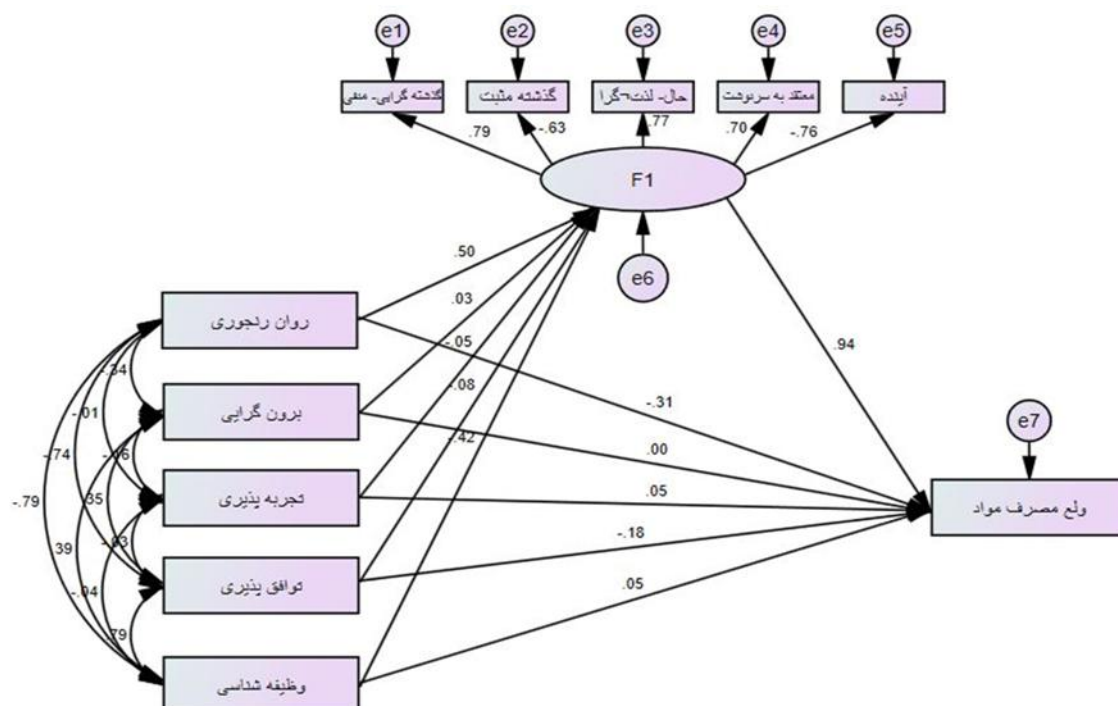
متغیر	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
ولع مصرف مواد	نمره کل	۳۸/۷۵	۵/۲۷	۰/۲۶۶	۱/۲۱۳-
ویژگی‌های شخصیتی	روان رنجورخویی	۲۶/۰۴	۸/۳۷	۰/۲۵۹	۰/۱۵۹-
	برون‌گرایی	۲۵/۴۸	۶/۷۸	-۰/۲۱۳	۰/۲۴۱-
	گشودگی به تجربه	۲۵/۹۴	۵/۲۵	-۰/۳۱۵	۰/۹۳۰
	توافق‌پذیری	۲۵/۶۸	۷/۴۷	-۰/۳۲۲	۰/۳۰۸-
	وجدانی بودن	۲۸/۱۰	۹/۷۳	-۰/۲۷۸	۰/۷۴۵-
چشم‌انداز زمان	گذشته‌گرایی منفی	۳۵/۱۰	۸/۱۲	-۰/۳۹۵	-۰/۸۵۴
	گذشته مثبت	۲۸/۲۹	۶/۴۱	-۰/۰۷۴	۰/۷۹۳-
	حال- لذت طلب	۴۹/۹۰	۹/۷۲	۰/۰۵۲	۰/۸۷۱-
	حال تقدنگر	۲۷/۸۵	۶/۷۳	-۰/۱۵۶	۰/۸۲۶-
	آینده	۴۳/۴۱	۱۰/۲۸	۰/۱۲۲	۰/۵۶۴
	نمره کل	۱۸۴/۷۵	۱۷/۶۱	۰/۵۳۸	۰/۸۸۵

جدول ۲. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱- روان‌رنجورخویی	-۰/۸۲						
۲- برون‌گرایی	۰/۳۷	-۰/۳۴					
۳- گشودگی به تجربه	۰/۰۴۸	-۰/۰۱۱	-۰/۱۵۸				
۴- توافق‌پذیری	۰/۷۶	۰/۷۴	۰/۳۴	۰/۰۳۰			
۵- وجدانی بودن	۰/۸۱	-۰/۷۹	۰/۳۸	-۰/۰۴	۰/۷۹		
۶- چشم‌انداز زمان	-۰/۲۷	۰/۳۵	-۰/۰۸	۰/۰۳	-۰/۲۲	-۰/۲۱	
۷- ولع مصرف	-۰/۷۰	۰/۶۱	-۰/۲۵	۰/۰۲	-۰/۶۳	-۰/۶۶	۰/۲۷

بین گذشته منفی، حال لذت‌طلب و حال تقدیرنگر با ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون همبستگی مثبت (به ترتیب ۰/۶۰، ۰/۵۹ و ۰/۵۰) وجود دارد. در ادامه جهت بررسی نقش میانجی چشم‌انداز زمان در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با ولع مصرف مواد از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. قبل از استفاده از این آزمون، پیش‌فرض‌های آماری بررسی شدند.

با توجه به نتایج جدول ۲، مشاهده می‌شود بین ویژگی شخصیتی روان‌رنجورخویی و ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون همبستگی مثبت (۰/۶۱، ۰/۰۱) وجود دارد. از سویی دیگر بین ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی، توافق‌پذیری، و وظیفه‌شناسی با ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون همبستگی منفی (به ترتیب -۰/۲۵، -۰/۶۳، -۰/۶۶ و -۰/۰۱) وجود دارد. و بین ویژگی شخصیتی تجربه‌پذیری با ولع مصرف در این پژوهش رابطه معناداری وجود نداشت. بین گذشته مثبت و آینده با ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون همبستگی منفی (به ترتیب -۰/۴۹، -۰/۵۸ و -۰/۰۱) وجود دارد. از سویی دیگر

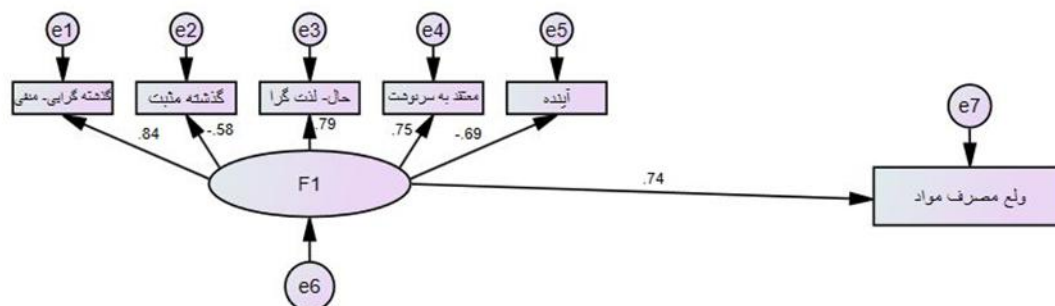
شکل ۲. مدل اولیه رابطه ویژگی‌های شخصیتی با ولع مصرف مواد با میانجی‌گری چشم انداز زمان (F1): چشم انداز (زمان)

شکل ۵ و شاخص‌های برازش مدل اصلاح شده در جدول ۶ ارائه شده است.

همانطور که در شکل ۲ و جدول ۳ مشاهده می‌شود، برخی مسیرها غیر معنادار است. بنابراین این مسیرها جهت اصلاح مدل حذف شد و مدل اصلاح شده در

جدول ۳. ضرایب مسیر مستقیم مدل تحلیل مسیر مدل اولیه رابطه ویژگی‌های شخصیتی با ولع مصرف مواد با میانجی‌گری چشم‌انداز زمان

مسیرهای مستقیم	Estimate	S.E.	.C.R.	P
روان‌رنجورخویی -> چشم‌انداز زمان	۰/۳۸۶	۰/۰۴۹	۷/۸۴۲	۰/۰۰۱
برون‌گرایی -> چشم‌انداز زمان	۰/۰۲۵	۰/۰۳۵	۰/۷۰۱	۰/۴۸۳
گشودگی به تجربه -> چشم‌انداز زمان	-۰/۰۵۵	۰/۰۴۲	-۱/۳۲۵	۰/۱۸۵
توافق‌پذیری -> چشم‌انداز زمان	-۰/۰۶۵	۰/۰۵۰	-۱/۳۰۹	۰/۱۹۱
وظیفه‌شناسی -> چشم‌انداز زمان	-۰/۲۷۸	۰/۰۴۴	-۶/۳۷۴	۰/۰۰۱
چشم‌انداز زمان -> گذشته‌گرایی منفی	۱/۰۰۰			
چشم‌انداز زمان -> گذشته مثبت	-۰/۶۳۳	۰/۰۵۹	-۱۰/۶۴۵	۰/۰۰۱
چشم‌انداز زمان -> حال لذت‌گرا	۱/۲۳۸	۰/۰۸۹	۱۳/۸۳۸	۰/۰۰۱
چشم‌انداز زمان -> معتقد به سرنوشت	۰/۷۴۰	۰/۰۵۹	۱۲/۴۸۱	۰/۰۰۱
چشم‌انداز زمان -> آینده	-۱/۲۶۷	۰/۰۹۸	-۱۲/۹۱۰	۰/۰۰۱
وجدانی بودن -> ولع مصرف مواد	۰/۱۵۸	۰/۳۷۹	۰/۴۱۷	۰/۶۷۷
توافق‌پذیری -> ولع مصرف مواد	-۰/۶۷۷	۰/۳۰۵	-۲/۲۲۳	۰/۰۲۶
گشودگی به تجربه -> ولع مصرف مواد	۰/۲۶۸	۰/۲۵۶	۱/۰۴۸	۰/۲۹۵
برون‌گرایی -> ولع مصرف مواد	۰/۰۰۶	۰/۲۱۴	-۰/۰۲۶	۰/۹۷۹
روان‌رنجورخویی -> ولع مصرف مواد	-۱/۰۶۳	۰/۴۴۶	-۲/۳۸۴	۰/۰۱۷
چشم‌انداز زمان -> ولع مصرف مواد	۴/۲۰۵	۰/۹۸۷	۴/۲۵۹	۰/۰۰۱

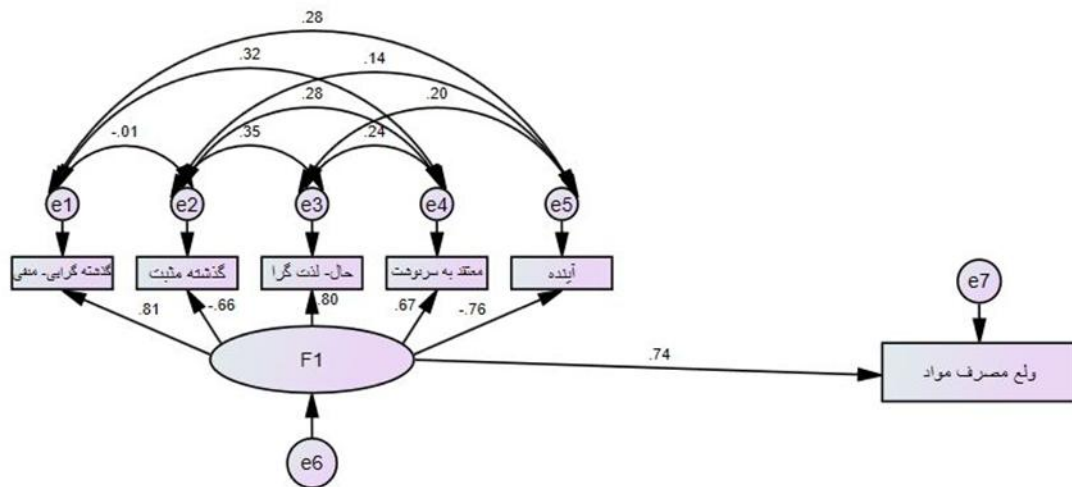

شکل ۳- مدل اولیه رابطه چشم انداز زمان با ولع مصرف مواد

جدول ۴. ضرایب مسیر مستقیم مدل تحلیل مسیر رابطه چشم انداز زمان با ولع مصرف مواد

مسیرهای مستقیم	Estimate	S.E.	.C.R.	P
چشم انداز زمان - < گذشته گرایی منفی	۱/۰۰۰			۰/۰۰۱
چشم انداز زمان - < گذشته مثبت	-۰/۵۴۵	۰/۰۵۶	-۹/۷۶۳	۰/۰۰۱
چشم انداز زمان - < حال - لذت گرا	۱/۱۸۷	۰/۰۸۲	۱۴/۴۰۵	۰/۰۰۱
چشم انداز زمان - < معتقد به سرنوشت	۰/۷۴۵	۰/۰۵۳	۱۳/۹۳۰	۰/۰۰۱
چشم انداز زمان - < آینده	-۱/۰۷۶	۰/۰۹۲	-۱۱/۶۴۰	۰/۰۰۱
چشم انداز زمان - < ولع مصرف مواد	۳/۰۹۷	۰/۲۳۸	۱۳/۰۰۷	۰/۰۰۱

همانطور که در شکل ۳ و جدول ۴ مشاهده می‌شود، مسیر مستقیم چشم انداز زمان با ولع مصرف مواد نشان داده شده است و در شکل ۴ مدل اصلاح شده رسم شده است و شاخص‌های برازندگی در جدول ۵ ذکر شده است.

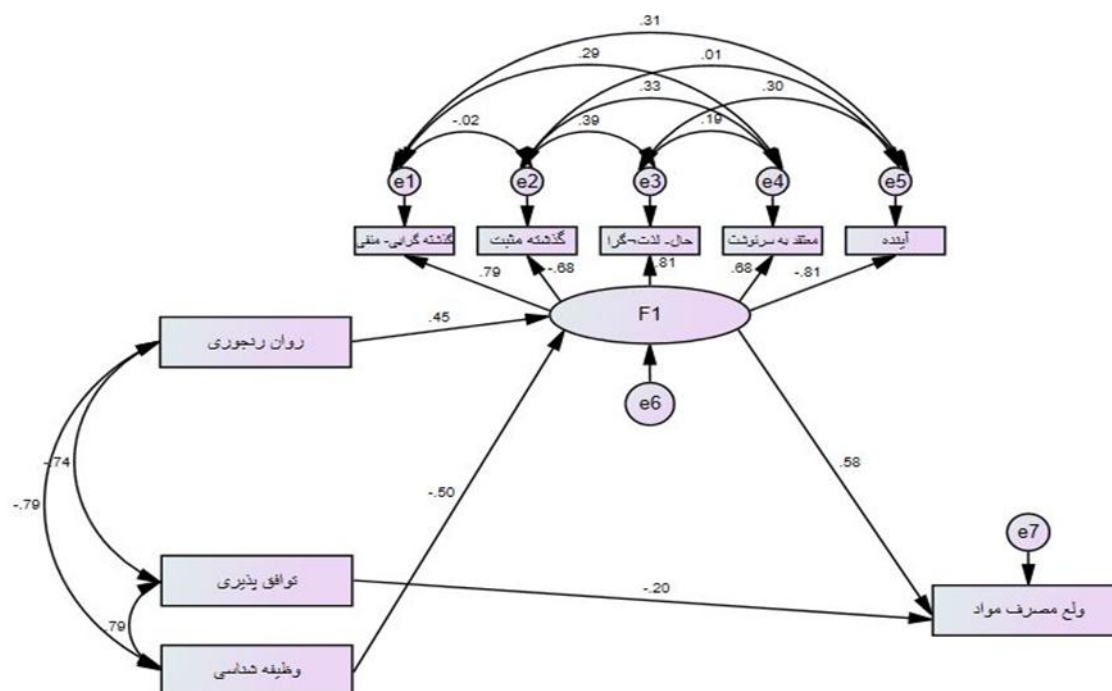
شکل ۴. مدل اصلاح شده رابطه چشم انداز زمان با ولع مصرف مواد

در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون هستند.

با توجه به جدول ۵ مشخص شد که چشم انداز زمان به صورت مستقیم قادر به پیش‌بینی ولع مصرف مواد

جدول ۵. شاخص‌های برازش مدل رابطه چشم انداز زمان با ولع مصرف مواد

شاخص‌های برازش			نام شاخص
حد مجاز	مدل نهایی	مدل اولیه	
کمتر از ۵	۰/۸۰۰	۱۰/۷۸۴	χ^2 / df
کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۱	۰/۱۹۱	RMSEA (ریشه میانگین مربعات خطای برآورد)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۹	۰/۸۸	GFI (شاخص نیکویی برازش)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۹	۰/۸۷	AGFI (شاخص نیکویی برازش اصلاح شده)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۹	۰/۸۹	CFI (شاخص برازش تطبیقی)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۹	۰/۸۸	NFI (شاخص برازش نرم شده)

شکل ۵. مدل اصلاح شده رابطه ویژگی‌های شخصیتی با ولع مصرف مواد با میانجی‌گری چشم انداز زمان

شاخص‌های برازش در جدول ۶ نشان دهنده‌ی برازش عالی داده‌ها با مدل اصلاح شده است. حال به بررسی مسیر غیر مستقیم یا همان میانجی با استفاده از آزمون بوت استراپ می‌پردازیم.

جدول ۶. شاخصهای برازش مدل رابطه ویژگی‌های شخصیتی با ولع مصرف مواد با میانجی‌گری چشم انداز زمان

شاخص‌های برازش			نام شاخص
حد مجاز	مدل نهایی	مدل اولیه	
کمتر از ۵	۳/۰۲۸	۶/۸۹۲	$\frac{\chi^2}{df}$
کمتر ۰/۰۸	۰/۰۷	۰/۱۴۸	RMSEA (ریشه میانگین مربعات خطای برآورد)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۷	۰/۹۲	GFI (شاخص نیکویی برازش)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۸	۰/۹۱	AGFI (شاخص نیکویی برازش اصلاح شده)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۸	۰/۹۰	CFI (شاخص برازش تطبیقی)
بالاتر از ۰/۹	۰/۹۷	۰/۹۰	NFI (شاخص برازش نرم شده)

جدول ۷. ضرایب مسیر غیر مستقیم اثرات رابطه ویژگی‌های شخصیتی با ولع مصرف مواد با میانجی‌گری چشم انداز زمان و معنی‌داری پارامترهای برآورد شده با بوت استرپ

مسیر	Bootstrap	حد پایین	حد بالا	سطح معناداری
روان‌رنجوری ← چشم انداز زمان ← ولع مصرف	۰/۱۰۱	۰/۵۹۲	۰/۱۰۱	۰/۰۰۱
وجدانی بودن ← چشم انداز زمان ← ولع مصرف	۰/۱۵۷	۰/۳۵۱	۰/۰۹۸	۰/۰۰۱

با توجه به جدول ۷ مشخص شد که ویژگی‌های شخصیتی از طریق چشم انداز زمان قادر به پیش‌بینی ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

دوپونت، اسیر و هم‌کاران [۲۴] و با باپور، پور شریفی، ح‌شمی و همکاران [۵۴] نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی مانند، روان‌رنجورخویی بالا و برون‌گرایی، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی پایین ممکن است با ولع مصرف مواد مخدر مرتبط باشند. این ویژگی‌ها می‌توانند به عنوان عوامل موثر در افزایش خطرات و مشکلات مرتبط با مصرف مواد مخدر در نظر گرفته شوند. براساس شواهد تجربی موجود یکی از ارجح‌ترین مسیرهای مفروض توضیح دهنده رابطه مثبت بین ویژگی روان‌رنجورخویی و ولع مصرف مواد و رابطه منفی بین ویژگی‌های برون‌گرایی، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی با ولع مصرف مواد ممکن است این باشد که افراد با ویژگی روان‌رنجورخویی بالا، اغلب با چالش‌های متعددی در زندگی روزمره خود مواجه هستند. زیرا روان‌رنجورخویی با کاهش توانایی کنترل تکانه‌ها و تصمیم‌گیری منطقی همراه است. بنابراین، احتمال دارد افراد در مواجهه با

پژوهش حاضر با هدف بررسی مدل معادلات ساختاری ولع مصرف مواد، براساس ویژگی‌های شخصیتی و چشم‌انداز زمان در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون انجام شد. نتایج تحلیل داده‌ها، برازندگی مدل پیشنهادی را تایید کرده و نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی رابطه مستقیم معنی‌داری با ولع مصرف مواد دارند به طور مشخص، بین روان‌رنجورخویی و ولع مصرف مواد، رابطه مثبت معنادار مشاهده شد، در حالی که بین برون‌گرایی، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی با ولع مصرف مواد، رابطه منفی معناداری وجود داشت. از سوی دیگر، گشودگی به تجربه در این پژوهش با ولع مصرف مواد رابطه معناداری نداشت. نتایج پژوهش حاضر هم‌سو با مطالعات مباشر، عید، سلیمان و همکاران [۲۰]، لوس،

موقعیت‌های دشوار و استرس‌زا، احساس ناتوانی کرده و قادر به مدیریت استرس نباشند. این ناتوانی در کنترل تکانه و افکار منفی، با تجربه‌های دردناکی از جمله ناامیدی، غم، احساس گناه و بی‌ارزشی مرتبط است. و به نظر می‌رسد چنین احساسات شدیدی افراد را به سمت رفتارهای مخرب مانند مصرف مواد سوق دهد تا از این طریق به دنبال رهایی از رنج درونی خود باشند. همچنین، در فرایند درمان اعتیاد، این افراد ممکن است به دلیل ناتوانی در کنترل تکانه و تحمل ناکامی با مشکلاتی در کنترل ولع مصرف مواجه شوند [۲۱]. با این حال، با توجه به مقطعی بودن مطالعه، یافته‌ها تنها به ارتباط‌ها اشاره دارند و نباید به صورت علیتی تفسیر شوند.

برون‌گرایان، به دلیل طبیعت اجتماعی خود، معمولاً از طیف وسیعی از پاداش‌ها در زندگی بهره‌مند می‌شوند و در موقعیت‌های اجتماعی احساس رضایت می‌کنند، مانند موفقیت‌های شغلی یا پیروزی در رقابت‌ها. این تجارب مثبت به نظر می‌رسد میل به جستجوی لذت از راه‌های دیگر، مانند مصرف مواد مخدر را کاهش می‌دهد. در مقابل، افراد درون‌گرا به دلیل کمبود احساسات مثبت در تعاملات روزمره، کمتر به این نوع پاداش‌ها علاقه نشان می‌دهند و احتمال دارد این امر آنها را به سمت کسب لذت‌های فوری و قوی‌تر ناشی از مواد مخدر سوق دهد. بنابراین، تفاوت در سطح برون‌گرایی ممکن است بر نحوه درک و جستجوی پاداش‌ها در زندگی نقش داشته باشد. برون‌گرایی اثر منفی و معناداری بر راهبرد های سازگارانۀ تنظیم شناختی هیجان و اثر مثبت و معناداری بر راهبردهای سازگارانۀ تنظیم شناختی هیجان دارد [۵۵]. بنابراین افراد با برون‌گرایی

پایین در مواجهه با موقعیت‌های استرس‌زا یا چالش‌برانگیز، به دلیل عدم توانایی در ابراز احساسات و مدیریت هیجانات، ممکن است با دشواری‌هایی مواجه شوند. این ویژگی شخصیتی با توانایی فرد در ابراز و کنترل احساسات خود در شرایط دشوار ارتباط دارد و فرد ممکن است نتواند به درستی با استرس‌ها و تهدیدات روبرو شود. در نتیجه، ممکن است در چنین شرایطی احساسات خود را سرکوب کند و در ابراز و مدیریت آن‌ها دچار مشکل شود [۵۶] و عدم مدیریت موثر هیجان زمانی که ولع مصرف فرد را تحت فشار قرار می‌دهد به نظر می‌رسد خطر سوءمصرف را در فرد افزایش می‌دهد [۵۷]. درون‌گرایان احتمال دارد به مصرف مواد مخدر روی بیاورند تا به آن‌ها در ارتباط برقرار کردن با دیگران و اجتماعی‌تر شدن کمک کند. این افراد می‌توانند با مصرف مواد، مهارت‌های اجتماعی خود را بهبود بخشند و در تعاملات اجتماعی راحت‌تر عمل کنند. اما این مسئله ممکن است به یک چرخه معیوب تبدیل شود، زیرا درون‌گرایان اغلب مشکلات خود را پنهان می‌کنند و خانواده و دوستان‌شان متوجه نیاز آن‌ها به کمک نمی‌شوند. چنین پنهان‌کاری‌ای احتمالاً می‌تواند غرق شدن بیشتر در اعتیاد را افزایش دهد، زیرا آن‌ها به دلیل ترس از قضاوت دیگران، ممکن است از کمک گرفتن برای ترک اعتیاد خودداری کنند. ویژگی‌های مثبت بین‌فردی، مانند توافق‌پذیری، معمولاً در افرادی که با اعتیاد به مواد مخدر دست و پنجه نرم می‌کنند، کمتر دیده می‌شود. این افراد اغلب با چالش‌های سختی در زندگی مواجه هستند که احتمال دارد بر روابط و تعاملات اجتماعی‌شان تأثیر بگذارد [۲۲]. افراد با

توافق‌پذیری پایین، به روش‌های مختلف از جمله دستکاری، فریب و حتی پرخاشگری، به اهداف خود دست می‌یابند. آنها جهت دستیابی به منافع شخصی خود، ممکن است از طریق فریب دیگران به نیازهای خود برسند. این افراد اغلب خودمحور و بی‌توجه به دیگران هستند و تنها به منافع و خواسته‌های خود اهمیت می‌دهند [۲۳].

پایین بودن وظیفه‌شناسی یا وجدان، نشان‌دهنده‌ی عدم آمادگی و سازماندهی افراد در مواجهه با چالش‌ها و مسائل است. این افراد بدون برنامه‌ریزی قبلی و بدون در نظر گرفتن نتایج و پیامدهای احتمالی، به صورت تکانشی و بدون انگیزه عمل می‌کنند. آن‌ها ممکن است توانایی‌ها و استعدادهای خود اعتماد کمتری داشته باشند و در برخورد با موانع و مشکلات احتمال دارد دچار سردرگمی و بی‌انگیزگی می‌شوند. این ویژگی‌ها به نظر می‌رسد بر عملکرد و موفقیت در زمینه‌های مختلف زندگی مرتبط باشند [۱۸]. این مسئله با دشواری در کنترل ولع مصرف همبستگی دارد بنابراین، می‌توان گفت که این ویژگی‌های شخصیتی ممکن است تأثیرات مختلفی بر ولع مصرف مواد مخدر داشته باشند.

در پژوهش حاضر، برخلاف انتظار اولیه، ویژگی شخصیتی گشودگی به تجربه نه با مؤلفه‌های چشم‌انداز زمان و نه با ولع مصرف مواد رابطه معناداری نشان داد. این یافته در نگاه نخست ممکن است غیرمنتظره به نظر برسد، اما با توجه به ماهیت این ویژگی شخصیتی قابل تبیین است. گشودگی به تجربه بیشتر بازتابی از کنجکاوی ذهنی، تخیل و پذیرش تجربه‌های نو است و معمولاً در سطح شناختی و زیبایی‌شناختی

نمود می‌یابد [۵۸]. پژوهش‌های پیشین نیز نشان داده‌اند که این ویژگی احتمال دارد بیشتر در مراحل ابتدایی مصرف مواد، به‌ویژه مصرف ناشی از کنجکاوی یا هیجان‌خواهی نقش داشته باشد، نه در مرحله درمان و ولع مصرف [۵۹]. در مقابل، ویژگی‌هایی مانند روان‌رنجور خویی یا وظیفه‌شناسی، که مستقیماً به کنترل هیجانات، تحمل پریشانی و برنامه‌ریزی رفتاری مربوط هستند، به نظر می‌رسد در مرحله درمان و بازگشت به مصرف در ولع مصرف نقش پررنگ‌تری ایفا می‌کنند [۵۷]. علاوه بر این، چشم‌انداز زمان نیز سازه‌ای است که احتمال دارد بیشتر با تنظیم هیجان، جهت‌گیری رفتاری و خودنظم‌بخشی در ارتباط باشد تا با ویژگی‌هایی مانند کنجکاوی یا خلاقیت. بنابراین، می‌توان گفت که رد شدن فرضیه مربوط به گشودگی به تجربه، بیش از آن که به ضعف مدل یا خطای آماری مربوط باشد، احتمال دارد ناشی از ماهیت متفاوت این ویژگی با فرآیندهای زیربنایی ولع مصرف مواد است.

همچنین، یافته‌های مطالعه حاضر نشان می‌دهد که چشم‌انداز زمان به صورت مستقیم قادر به پیش‌بینی ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون است. نتایج آزمون پیرسون نشان داد بین گذشته مثبت و آینده و ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون رابطه منفی معناداری وجود دارد. از سوی دیگر بین گذشته منفی، حال لذت‌طلب، حال تقدیر نگر و نمره کل چشم‌انداز زمان با ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون رابطه مثبت معناداری وجود دارد. این یافته همسو با نتایج مطالعات لوس، دیونت، ایسر و همکاران [۲۴]، اصیل‌خان، مون، تی و همکاران [۴۱] و

باقریان، مظفری، محمدزاده و همکاران [۶۰] است. در تبیین این یافته از پژوهش حاضر می‌توان بیان کرد چشم‌انداز حال لذت طلب افراد ممکن است آنها را به سمت رفتارهایی سوق دهد که با خطرات و پیامدهای ناخواسته همراه است و در برخی موارد با از دست دادن کنترل و ثبات درونی هم‌پایه است. افراد ممکن است بدون در نظر گرفتن عواقب، بر اساس تمایلات و هوس‌های فوری عمل کنند و در مدیریت امیال و خواسته‌های خود ناتوان باشند و به دنبال لذت‌های زود گذر، بدون توجه به نتایج بلندمدت، گام بردارند [۲۷]. بنابراین از این طریق می‌تواند در مصرف مواد مخدر و ولع مصرف نقش داشته باشد. در چشم‌انداز حال تقدیرنگر احتمال دارد افراد باور داشته باشند که زندگی از قبل مقدر شده است و کنترل زندگی در دست آنها نیست و ممکن است تصور کنند تصمیمات و انتخاب‌هایشان تأثیری بر سرنوشت و دستاوردهای‌شان ندارد و مسئولیت انتخاب‌های‌شان را به یک قدرت برتر و فراتر از خود، مانند خداوند یا طبیعت، واگذار کنند و به همین دلیل، ممکن است نگرانی کمتری نسبت به نتایج و پیامدهای آینده داشته باشند و تلاش چندانی برای ایجاد تغییرات مثبت در زندگی خود، مانند توقف رفتارهای اعتیادی یا کنترل ولع مصرف، انجام ندهند. چشم‌انداز گذشته منفی بازتابی از نگرش منفی نسبت به رویدادهای گذشته و حوادث ناخوشایند است و با داشتن دیدگاهی بدبینانه و منفی نسبت به گذشته ارتباط دارد. احتمال دارد برخی افراد برای فرار از این چشم‌انداز زمانی به سمت مصرف مواد بروند و یا در نتیجه تجربیات منفی گذشته و عزت نفس ضعیف حاصل از آن نتوانند در فرآیند درمان و

کنترل ولع مصرف موفق باشند. از طرف دیگر، افرادی که به مواد مخدر اعتیاد دارند چشم‌انداز زمان آینده ضعیف‌تری دارند که این مسئله توانایی افراد در درک آینده را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این ضعف در چشم‌انداز آینده با کاهش توجه به پیامدهای بلندمدت تصمیمات و رفتارها ارتباط دارد. به همین دلیل، ارزش به تأخیر انداختن لذت‌های فوری کاهش می‌یابد و در نتیجه ممکن است احتمال گرایش افراد به سمت رفتارهای پرخطر و اعتیادآور افزایش یابد و کنترل ولع مصرف مواد نیز دشوارتر شود. در مقابل، تجارب مثبت در گذشته قادرند تأثیر چشمگیری بر ذهنیت افراد بگذارند. اندیشیدن به این تجارب، عزت نفس و احساس ارزشمندی را تقویت کرده و نگرش مثبت حاصل از آن می‌تواند توان فرد را برای یافتن راه‌حل‌های سازگارانه در مواجهه با چالش‌ها افزایش دهد [۶۱]. که این امر ممکن است هم در پیشگیری از اعتیاد و هم در جریان ترک اعتیاد موثر باشد. بنابراین به نظر می‌رسد دو چشم‌انداز گذشته مثبت و آینده را می‌توان به عنوان عوامل محافظت‌کننده در برابر اعتیاد و ولع مصرف در نظر گرفت.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی از طریق چشم‌انداز زمان قادر به پیش‌بینی ولع مصرف مواد در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون هستند. نتایج آزمون پیرسون نشان داد بین روان‌رنجورخویی با چشم‌انداز گذشته منفی، حال لذت‌طلب، حال تقدیرنگر و نمره کل چشم‌انداز زمان، رابطه مثبت معنادار و با گذشته مثبت و آینده رابطه منفی معنادار وجود دارد. بین برون‌گرایی با چشم‌انداز گذشته منفی، حال لذت‌طلب رابطه منفی معنادار

و با گذشته مثبت، حال تقدیرنگر و آینده رابطه مثبت معنادار وجود داشت. بین گشودگی به تجربه با هیچ کدام از مولفه‌ها و نمره کل چشم انداز زمانی رابطه معناداری وجود نداشت. بین توافق پذیری با چشم‌انداز گذشته منفی، حال لذت طلب، حال تقدیرنگر و نمره کل چشم‌انداز زمان رابطه منفی معنادار و با گذشته مثبت و آینده رابطه مثبت معنادار وجود داشت. بین وظیفه شناسی با چشم‌انداز گذشته منفی، حال لذت طلب، حال تقدیرنگر و نمره کل چشم‌انداز زمان رابطه منفی معنادار و با گذشته مثبت و آینده رابطه مثبت معنادار وجود داشت. این یافته هم‌سو با یافته‌های پیشین اصیلخان، مون، تی و همکاران [۴۱] و لوس، دوپونت، اسیر و همکاران [۲۴] است. و نتایج برازش مدل نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجورخویی و وجدان به طور غیرمستقیم از طریق چشم‌انداز زمان با ولع مصرف ارتباط دارند. و توافق پذیری به طور مستقیم با ولع مصرف مرتبط است. علیرغم اینکه برون‌گرایی در آزمون پیرسون رابطه مستقیم معناداری داشت اما در مدل با وجود نقش میانجی دیده شد که این رابطه معنادار نیست. بنابراین در تبیین این یافته‌های پژوهش می‌توان بیان کرد روان‌رنجورخویی با کاهش چشم‌انداز گذشته مثبت و آینده و افزایش استفاده افراطی از چشم‌اندازهای حال لذت طلب، حال تقدیرنگر و گذشته منفی ممکن است ولع مصرف را تحت تاثیر قرار دهد [۳۲]. افراد با ویژگی روان‌رنجورخویی، در مواجهه با استرس‌های روزمره، دچار چالش‌هایی می‌شوند که بر توانایی‌شان در سازگاری با محیط تأثیر می‌گذارد. این شرایط، منجر به احساس ناامیدی و پری‌شانی در آنها می‌شود و کنترل رفتارشان را

دشوار می‌کند. در نتیجه، ممکن است به دیگران تکیه کنند تا از پس شرایط دشوار برآیند. همچنین، تحمل ناکامی در این افراد پایین است و در برابر وسوسه‌ها و اغواگری‌ها، مقاومت کمی نشان می‌دهند [۶۲]. افراد روان‌رنجورخو، در مواجهه با عواطف منفی مانند ناامیدی، غم، تنهایی و احساس گناه و بی‌ارزشی ممکن است به سمت استفاده افراطی از هر یک از چشم‌اندازهای حال لذت طلب، حال تقدیرنگر و گذشته منفی گرایش پیدا کنند. این احساسات با استفاده بیش از حد از لذت‌های آنی و یا غرق شدن در افکار منفی گذشته ارتباط دارند. در نتیجه، چشم‌انداز آینده و امید به بهبود تضعیف می‌گردد و فرد در کنترل ولع مصرف خود ناتوان می‌شود. برخی افراد با تمرکز بر چشم‌انداز آینده و در نظر گرفتن پیامدهای بلندمدت، تمایل به تصمیم‌گیری‌های محتاطانه‌تر دارند. به نظر می‌رسد این رویکرد آینده‌نگر به آنها کمک می‌کند تا پیامدهای احتمالی را در نظر بگیرند و در نتیجه، انتخاب‌های کم‌خطرتر و در عین حال سودمندتری داشته باشند. این افراد می‌توانند با کنترل بهتر تمایلات خود، از رفتارهای پرخطر، ولع مصرف و عودهای مکرر جلوگیری کنند. در حالی که افرادی به طور افراطی از چشم‌انداز حال لذت یا حال تقدیرنگر استفاده می‌کنند مسئولیت پذیر نیستند و تکانشی عمل می‌کنند، که این وضعیت با ناتوانی در کنترل ولع مصرف همبسته است. افراد با سطح پایین وجدان، اغلب از خودانضباطی و تلاش کافی برای موفقیت برخوردار نیستند. این موضوع می‌تواند منجر به گرایش شدید به لذت جویی در لحظه حال و نادیده گرفتن چشم‌انداز آینده شود. این نوع نگرش، که به

می‌شود [۲۳]. رابطه‌ی مستقیم و معنادار بین برون‌گرایی و ولع مصرف مواد، در مدل معادلات ساختاری رد شد. این در حالی است که در تحلیل همبستگی ساده پیرسون، بین این دو متغیر، رابطه‌ی منفی و معناداری مشاهده شده بود. به نظر می‌رسد علت این تفاوت را باید در ورود متغیر میانجی چشم‌انداز زمان به مدل و نقش ساختاری آن جست‌وجو کرد. برون‌گرایی، به‌عنوان یکی از ابعاد پنج‌گانه شخصیت، بیشتر منعکس‌کننده‌ی سطح تعامل اجتماعی، انرژی هیجانی، و گرایش به تجربیات مثبت است. مطالعات گذشته نشان داده‌اند که افراد برون‌گرا ممکن است به دلیل دسترسی بیشتر به حمایت اجتماعی و مهارت‌های تنظیم هیجان، در برابر تجربه ولع مصرف، مقاوم‌تر باشند [۶۴]. اما این اثر الزاماً مستقیم نیست. در پژوهش حاضر، با وارد شدن چشم‌انداز زمان به مدل، روشن شد که اثر بازدارنده برون‌گرایی بر ولع مصرف، نه به‌طور مستقیم، بلکه از طریق تنظیم چشم‌انداز زمانی افراد اعمال می‌شود. به عبارت دیگر، ممکن است افراد برون‌گرا چشم‌انداز زمانی مثبت‌تری مانند آینده‌نگری و ارزیابی مثبت گذشته، داشته باشند و این نگرش‌ها نقش محافظتی در برابر ولع ایفا می‌کنند. همین سازوکار موجب شد که با کنترل متغیر میانجی، اثر مستقیم برون‌گرایی بی‌معنا شود که نشانه‌ی میانجی‌گری کامل است. و نشان می‌دهد صرفاً داشتن ویژگی‌های برون‌گرایانه، بدون تعدیل دیدگاه زمانی، نمی‌تواند به‌طور مستقل ولع مصرف را کاهش دهد. بنابراین، این یافته حاکی از آن است که مداخلات بالینی در حوزه درمان اعتیاد باید به بهبود چشم‌انداز زمان بیماران توجه ویژه داشته باشند با این حال، باید توجه داشت که

چشم‌انداز زمان حال و گذشته منفی تأکید دارد، ممکن است بر مصرف مواد مخدر تأثیر بگذارد. در مقابل، وجدانی بودن بالا با توجه به پیامدهای آینده مرتبط است و به عنوان عاملی مرتبط با کاهش ولع مصرف مطرح شده است. همچنین، وجدانی بودن بالا با چشم‌انداز آینده رابطه مثبت دارد، در حالی که با گرایش به هیجان‌خواهی و تازگی‌خواهی ارتباط منفی نشان می‌دهد. وجدانی بودن به‌طور غیرمستقیم نیز از طریق چشم‌انداز زمان با ولع مصرف ارتباط دارد. افرادی که در ویژگی وجدانی بودن پایین هستند اغلب از خودانضباطی و تلاش کافی برای موفقیت برخوردار نیستند. این موضوع می‌تواند منجر به گرایش شدید به لذت‌جویی در لحظه حال و نادیده گرفتن چشم‌انداز آینده شود. این نوع نگرش، که به چشم‌انداز زمان حال لذت طلب و گذشته منفی تأکید دارد، ممکن است بر مصرف مواد مخدر تأثیر بگذارد. در مقابل به نظر می‌رسد چشم‌انداز آینده با هیجان‌خواهی و تازگی‌خواهی همبستگی منفی و با توجه به پیامدهای آینده همبستگی مثبت دارد [۶۰]. بنابراین این امر با دشواری در کنترل ولع مصرف همراه است و ممکن است افراد با احتمال بیشتری به مصرف مواد ادامه داده و یا در فرآیند درمان عودهای بیشتری داشته باشند.

افراد با سطح توافق‌پذیری پایین، معمولاً خودمحور و بی‌توجه به دیگران هستند. آنها بیشتر به فکر منافع و نیازهای خود بوده و ممکن است برای رسیدن به اهدافشان، از فریب دیگران استفاده کنند. این ویژگی شخصیتی، نشان‌دهنده تأثیر مستقیم توافق‌پذیری بر رفتار و تعاملات اجتماعی افراد است [۶۳]. که سطح پایین توافق در میان مصرف‌کنندگان مواد به وضوح دیده

مطالعه‌ی حاضر از نوع مقطعی است و بنابراین یافته‌ها صرفاً همبستگی را نشان می‌دهند و نمی‌توان روابط علیتی قطعی از آن‌ها استنباط کرد. به طور کلی از نتایج پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت که متغیرهای ویژگیهای شخصیتی و چشم‌انداز با ولع مصرف ارتباط دارند و از سویی چشم‌انداز زمان می‌تواند واسطه رابطه بین آنها باشد بنابر این به نظر می‌رسد توجه به این متغیرها می‌تواند نگرشی مهم و جدید را در خصوص پیشگیری از ولع مصرف مواد مخدر در اختیار متخصصان قرار دهد تا هر چه بهتر بتوانند از افزایش ولع مصرف مواد مخدر جلوگیری نمایند.

محدودیت‌ها و پیشنهادات پژوهش

محدودیت‌ها:

پژوهش حاضر یک پژوهش مقطعی و توصیفی از نوع همبستگی است که به روش مدل معادلات ساختاری تحلیل شده است. بنابراین، امکان استنتاج روابط علی میان متغیرها وجود ندارد و نتایج تنها بیانگر همبستگی‌ها هستند. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی از طرح‌های طولی یا تجربی برای بررسی دقیق‌تر روابط علی استفاده شود. علاوه بر این، تحلیل داده‌ها به روش مدل‌یابی معادلات ساختاری انجام شده، که نیازمند نمونه نسبتاً بزرگ است و ممکن است نتایج برای نمونه‌های کوچک‌تر تعمیم‌پذیر نباشد. یکی از محدودیت‌های این پژوهش، دامنه‌ی نسبتاً گسترده‌ی سنی شرکت‌کنندگان (۲۰ تا ۵۹ سال) و تفاوت در سطح تحصیلات و مدت زمان مصرف متادون است. با وجود اینکه کلیه‌ی آزمودنی‌ها از جامعه نسبتاً همگن درمان‌جویان تحت درمان نگهدارنده با متادون انتخاب شده بودند، اما این

متغیرها می‌توانند به عنوان عوامل مداخله‌گر بر متغیرهای اصلی پژوهش اثرگذار باشند. از این رو پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی، به این متغیرها و اثرات آنها توجه گردد. محدودیت دیگر، استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس است؛ بدین معنا که نمونه‌ی پژوهش الزاماً نماینده‌ی کامل جامعه‌ی هدف نیست و بنابراین تعمیم نتایج به کل جامعه باید با احتیاط صورت گیرد. پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده از روش‌های نمونه‌گیری تصادفی (مانند تصادفی ساده یا خوشه‌ای) استفاده شود تا قابلیت تعمیم‌پذیری یافته‌ها افزایش یابد. از دیگر محدودیت‌ها، استفاده از ابزارهای صرفاً خودگزارشی است. این ابزارها مستعد سوگیری ابزار بوده و ممکن است تحت تأثیر عواملی همچون تمایل به پاسخ‌دهی اجتماعی، خطاهای ناشی از حافظه، یا درک شخصی پاسخ‌دهندگان قرار گیرند. موضوعی که می‌تواند بر دقت و روایی داده‌های گردآوری شده اثرگذار باشد. یکی دیگر از محدودیت‌های پژوهش حاضر، عدم بررسی تعامل بین صفات شخصیتی است. مطالعه صرفاً بر جداسازی اثرات مستقل این ویژگی‌ها متمرکز بود و وارد کردن تعاملات باعث پیچیدگی مدل و نیاز به حجم نمونه بزرگ‌تر می‌شد. همچنین، عدم بررسی روابط معکوس بین متغیرها، مانند تأثیر ولع مصرف بر چشم‌انداز زمان یا هیجان‌پذیری، که جزو اهداف و فرضیات مطالعه نبوده است می‌تواند از محدودیت‌های پژوهش باشد.

پیشنهادهای:

یافته‌های این پژوهش می‌توانند در جهت ارتقاء سلامت روان‌شناختی بیماران تحت درمان با متادون مورد استفاده قرار گیرند. از آنجا که

همچنین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، امکان انجام آزمون مقایسه‌ای مدل‌ها با و بدون ابعاد در نظر گرفته شود تا اعتبار و پایداری مدل بهتر بررسی گردد.

ملاحظات اخلاقی

مقاله حاضر بر گرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول می‌باشد. در این مطالعه اصول اخلاق در پژوهش مورد نظر قرار گرفت و تمامی شرکت‌کنندگان فرم رضایت آگاهانه را قبل از مطالعه تکمیل نمودند.

حامی مالی:

این مطالعه بدون حمایت مالی هیچ مؤسسه و سازمانی انجام شده است.

سیاسگزاری

در پایان از همکاری مراکز درمان نگهدارنده با متادون در شهر تهران و شرکت‌کنندگان در این پژوهش نهایت تشکر و قدردانی را داریم.

3- Vassileva, J., Georgiev, S., Martin, E., Gonzalez, R., & Segala, L. (2011). Psychopathic heroin addicts are not uniformly impaired across neurocognitive domains of impulsivity. *Drug Alcohol Depend*, 114(2-3), 194-200. doi:10.1016/j.drugalcdep.2010.09

چشم‌انداز زمانی یک سازه قابل تغییر است و می‌تواند از طریق مداخلات روان‌شناختی و تلاش‌های فردی بهبود یابد، پیشنهاد می‌شود از آن به عنوان چارچوبی نظری برای طراحی برنامه‌های درمانی استفاده شود. همچنین، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی از طراحی‌های طولی، ارزیابی‌های کیفی و ابزارهای چندمنبعی (نظیر گزارش در مانگر یا مشاهده مستقیم) استفاده شود تا اعتبار نتایج افزایش یابد. همچنین، پژوهش‌های آینده می‌توانند به بررسی تعامل بین صفات شخصیتی توجه کنند تا دید جامع‌تری از سازوکار ولع مصرف مواد و نقش ویژگی‌های شخصیتی ارائه شود. پیشنهاد دیگر پژوهش، بررسی روابط معکوس بین متغیرها برای شناخت بهتر تأثیرات متقابل بین ویژگی‌های شخصیتی، چشم‌انداز زمان و ولع مصرف است. همچنین پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده از روش‌های طولی و پیشرفته مانند مدل‌های کراس-لاگ پل استفاده شود تا امکان بررسی اثرات علیتی و روابط زمانی بین ویژگی‌های شخصیتی، چشم‌انداز زمان و ولع مصرف فراهم گردد.

منابع

- 1- Steel, Z., Marnane, C., Iranpour, C., Chey, T., Jackson, J. W., Patel, V., & Silove, D. (2014). The global prevalence of common mental disorders: a systematic review and meta-analysis 1980-2013. *Int J Epidemiol*, 43(2), 476-493. doi:10.1093/ije/dyu038
- 2- Vafaie, N., & Kober, H. (2022). Association of Drug Cues and Craving With Drug Use and Relapse: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Psychiatry*, 79(7), 641-650. doi:10.1001/jamapsychiatry.2022.1240

doi:10.1016/j.drugalcdep.2010.09.021

4- Nielsen, D. A., Ho, A., Bahl, A., Varma, P., Kellogg, S., Borg, L., & Kreek, M. J. (2012). Former heroin addicts with or without a history of cocaine dependence are more impulsive than controls. *Drug Alcohol Depend*, 124(1-2), 113-120. doi:10.1016/j.drugalcdep.2011.12.022 [5] Mao, S., Chou, T., & D'Orsogna, M. R. (2024). A probabilistic model of relapse in drug addiction. *Mathematical Biosciences*, 372, Article 109184. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2404.04755>

5- Mao, S., Chou, T., & D'Orsogna, M. R. (2024). A probabilistic model of relapse in drug addiction. *Mathematical Biosciences*, 372, Article 109184. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2404.04755>

6- Cole, J., Logan, T. K., Walker, R. (2011). Social exclusion, Personal control, Selfregulation, and Stress among Substance Abuse Treatment Clients. *Drug and Alcohol Dependence*, 113(1), 13-20. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2010.06.018>

7- Volkow ND, Frieden TR, Hyde PS, Cha SS. (2014) Medication-assisted therapies—tackling the opioid-overdose epidemic. *N Engl J Med*. 2014;370(22):2063-2066. doi:10.1056/NEJMp1402780

8- Keane, R., Reaper-Roynolds, SH., Williams, J., & Wolfe, E. (2016). Understanding substances and substance use. Ireland: South western area health board <https://www.drugsandalcohol.ie/6003/1/2802-3498.pdf>

9- MacNeill, L., Brunelle, C., Skelding, B., & DiTommaso, E. (2021). Experiences of Clients in Three Types of Methadone Maintenance Therapy in an Atlantic Canadian City: A Qualitative Study. *Can J Nurs Res*, 53(3), 211-221. doi:10.1177/0844562120924516

10- Friedmann, P. D., Saitz, R., & Samet, J. H. (1998). Management of adults recovering from alcohol or other drug problems: relapse prevention in primary care. *Jama*, 279(15), 1227-1231 doi:10.1

11- McAnulty, C., Bastien, G., Ledjari, O., et al. (2024). Mediating effect of craving on the impact of buprenorphine/naloxone and methadone treatment on opioid use: results from a randomized controlled trial. *Addictive Behaviors*, 154, 108023. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2024.108023>

12- نقی زاده، عیسی؛ حسنی، جعفر؛ محمدخانی، شهرام (۱۳۹۹). رابطه فعالیت سیستمهای مغزی رفتاری در بازگشت به مصرف مواد با نقش واسطه‌گری بدتنظیمی هیجان. فصلنامه اعتیاد پژوهی، ۱۴ (۵۶) ۳۶۵-۳۳۹. <http://etiadpajohi.ir/article-1-2304-fa.html>

13- Skinner, M. D., & Aubin, H. J. (2010). Craving's place in addiction theory: contributions of the major models. *Neurosci Biobehav Rev*, 34(4), 606-623. doi:10.1016/j.neubiorev.2009.11.024

14- American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 5th ed. American Psychiatric Association; 2013 <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>

15- Sayette, M. A. (2016). The Role of Craving in Substance Use Disorders: Theoretical and Methodological Issues. *Annu Rev Clin Psychol*, 12, 407-433. doi:10.1146/annurev-clinpsy-021815-093351

16- Mezinkis, J. P., Honos-Webb, L., Kropp, F., & Somoza, E. (2001). The measurement of craving. *Journal of Addictive Diseases*, 20 (3), 67-85. DOI:10.1300/J069v20n03_07

17- Gauld, C., Baillet, E., Micoulaud-Franchi, J.-A., Kervran, C., Serre, F., & Auriacombe, M. (2023). The centrality of craving in network analysis of five substance use disorders. *Drug and Alcohol Dependence*, 245, 109828. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2023.109828>

18- Costa PT and McCrae RR (1992) The five-factor model of personality and its relevance to personality disorders. *Journal of Personality Disorders* 6(4): 343-359. DOI:10.1521/pedi.1992.6.4.343

19- Thennakoon, J. C., Adithiya, D. D., & Jayamaha,

- A. R. (2024). The association between personality traits and substance use among advanced level students in Western province, Sri Lanka: a cross-sectional study. *Addict Health*, 16(2), 100–106. <https://doi.org/10.34172/ahj.2024.1520>
- 20- Mobasher, M.W, Eid, H, F, Soliman, A, M, Hanafi, H, M, Adel, SH, Mahfouz, N, A, Makawi, SH, M, (2021) Personality traits and its relation to craving and serum oxytocin among male patients with opioid dependence. *Egyptian Journal of Psychiatry*, 42:59–68, DOI: 10.4103/ejpsy.ejpsy_44_20
- 21- Powell J, Bradley B, Gray J (1992). Classical conditioning and cognitive determinants of subjective craving for opiates: an investigation of their relative contributions. *Br J Addict* 87:1133–1144. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.1992.tb02000.x>
- 22- Dubey C, Arora M, Gupta S, et al. (2010). Five factor correlates: a comparison of substance abusers and non-substance abusers. *J Indian Acad Appl Psychol* 36:107–114 <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:234702110>
- 23- Ball SA (2002). Big Five, alternative Five, and seven personality dimensions: validity in substance dependent patients. In: Costa PT Jr, Widiger TA, editors. *Personality disorders and the Five-factor model of personality*. 2nd ed. Washington, DC: American Psychological Association. pp. 177–201. <https://doi.org/10.1037/10423-011>
- 24- Loose, T., Robiou Du Pont, L., Acier, D., & El-Baalbaki, G. (2018). Time perspectives mediate the relationship between personality traits and alcohol consumption. *Time & Society*, 28(3), 1148–1166. doi:10.1177/0961463x18758515
- 25- Arah, O.A., Westert, G.P., Delnoij, D.M. et al. Health system outcomes and determinants amenable to public health in industrialized countries: a pooled, cross-sectional time series analysis. *BMC Public Health* 5, 81 (2005). doi: 10.1186/1471-2458-5-81
- 26- Carstensen, L. L., Isaacowitz, D. M., & Charles, S. T. (1999). Taking time seriously: A theory of socioemotional selectivity. *American Psychologist*, 54(3), 165–181. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.3.165>
- 27- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271–1288. doi:10.1037/0022-3514.77.6.1271
- 28- علیزاده فرد، سو سن، محتشمی، طیب، حقیقت‌گو، مرجان، زیمباردو، فیلیپ جورج، بررسی خصوصیات روان‌سنجی فرم کوتاه پرسشنامه چشم‌انداز زمان در جمعیت بزرگسالان شهر تهران. روانشناسی بالینی و شخصیت، ۱۳۹۹؛ ۱۴(۲): ۱۵۷–۱۶۹. doi: 10.22070/14.2.157
- 29- Keough, K. A., Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Who's smoking, drinking, and using drugs? Time perspective as a predictor of substance use. *Basic and Applied Social Psychology*, 21(2), 149–164. doi:10.1207/15324839951036498
- 30- Sobol-Kwapińska, M. (2016). Calm down — It's only neuroticism. Time perspectives as moderators and mediators of the relationship between neuroticism and well-being. *Personality and Individual Differences*. 94. 10.1016/j.paid.2016.01.004 <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.01.004>
- 31- Sword, R. M., Sword, R. K. M., & Brunskill, S. R. (2015). Time Perspective Therapy: Transforming Zimbardo's Temporal Theory into clinical practice. In M. Stolarski, N. Fieulaine, & W. van Beek (Eds.), *Time perspective theory: Review, research and application: Essays in honor of Philip G. Zimbardo* (pp. 481–498). Springer International Publishing/Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-319-07368-2_31
- 32- Zhang JW, Howell RT and Bowerman T (2013) Validating a brief measure of the Zimbardo Time Perspective Inventory. *Time & Society*. <https://doi.org/10.1177/0961463X12441174>
- 33- Beek W, van Berghuis H, Kerkhof A, et al. (2011) Time perspective, personality and

- psychopathology: Zimbardo's time perspective inventory in psychiatry. *Time & Society* 20(3): 364–374. DOI:10.1177/0961463X10373960
- 34- Akirmaka, U, Tuncerat, N, Akdogana, M, Erkat, O. (2018). The Associations of Basic Psychological Needs and Autonomous-Related Self with Time Perspective: The Cultural and Familial Antecedents of Balanced Time Perspective. *Personality and Individual Differences*, 139:90-95. DOI:10.1016/j.paid.2018.11.008
- 35- Boniwell, I., & Zimbardo, P. (2004). Balancing time perspective in pursuit of optimal functioning. In P. A. Linley, & S. Joseph (Eds.). *Positive psychology in practice* (pp. 165–178). New Jersey: John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9780470939338.ch10>
- 36- Daugherty, J. R., & Brase, G. L. (2010). Taking time to be healthy: Predicting health behaviors with delay discounting and time perspective. *Personality and Individual Differences*, 48(2), 202–207. doi:10.1016/j.paid.2009.10.007
- [37] Paasche, S., et al. (2024). Exploring the interplay between addiction and time perception. *Addictive Behaviors Reports*. <https://doi.org/10.1016/j.pnpbp.2024.111104>
- [38] Dany, L., Roussel, P., Laguette, V., Lagouanelle-Simeoni, M. C., & Apostolidis, T. (2016). Time perspective, socioeconomic status, and psychological distress in chronic pain patients. *Psychol Health Med*, 21(3), 295–308. doi:10.1080/13548506.2015.1062900
- [39] Worrell, F. C., Mello, Z. R., Laghi, F., Baiocco, R., & Lonigro, A. (2021). Time Perspective Constructs in Albanian and Italian Adolescents: Exploratory Analyses. *Psychol Rep*, 124(2), 693–719. doi:10.1177/0033294120913493
- 40- Apostolidis, T., Fieulaine, N., & Soule, F. (2006). Future time perspective as predictor of cannabis use: exploring the role of substance perception among French adolescents. *Addict Behav*, 31(12), 2339–2343. doi:10.1016/j.addbeh.2006.03.008
- 41- Assylkhan, K., Moon, J., Tate, C. C., Howell, R. T., & Mello, Z. R. (2021). Time beyond traits: Time perspective dimensions, personality traits, and substance use in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 179. doi:10.1016/j.paid.2021.110926
- 42- Chavarria J, Allan NP, Moltisanti A, Taylor J. The effects of Present Hedonistic Time Perspective and Past Negative Time Perspective on substance use consequences. *Drug Alcohol Depend*. 2015 Jul 1;152:39–46. doi:10.1016/j.drugalcdep.2015.04.027.
- 43- Fieulaine N and Martinez F (2010) Time under control: Time perspective and desire for control in substance use. *Addictive Behaviors* 35(8): 799–802. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2010.03.022>
- 44- Petry, N.M.; Bickel, W.K.; & Arnett, M. (1998). Shortened time horizons and insensitivity to future consequences in heroin addicts. *Addiction*, 93, 729–38. DOI: 10.1046/j.1360-0443.1998.9357298.x
- 45- هومن، حیدرعلی (۱۳۹۳)، مدل‌یابی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار لیزرل، تهران: انتشارات سمت
- 46- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications. <https://psycnet.apa.org/record/2015-56948-000>
- 47- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Education
- 48- صالحی فدردی، جواد؛ برعرفان، زرین؛ امین یزدی، سیدامیر. (۱۳۸۹). اثربخشی آموزش کنترل توجه بر کاهش تورش توجه به مواد و بهبود شاخص‌های درمانی معتادان تحت درمان سم زدایی. *مطالعات تربیتی و روان‌شناسی*، ۱۱ (۲)، ۲۹–۵۶. doi:10.22067/ijap.v11i2.8076
- 49- گروسی فرشی، م. ت. (۱۳۸۰). رویکردی نوین در ارزیابی شخصیت (کاربرد تحلیل عاملی در مطالعات شخصیت). چاپ اول. تبریز: نشر دانیال و جامعه پژوه

- روشن چسلی، رسول، شعیری، محمدرضا، عطری فرد، مهدیه، 50- نیکخواه، اکبر، قائم مقامی، بهاره، رحیمی راد، اکرم. بررسی «ویژگی‌های روان‌سنجی» پرسشنامه شخصیتی ۵ عاملی نئو (NEO-FFI). روانشناسی بالینی و شخصیت، ۱۳۸۵؛ ۴(۱): ۲۶-۲۷.
https://cpap.shahed.ac.ir/?_action=xml&article=2553
- 51- Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2, 53-55.
https://doi.org/10.5116/ijme.4dfb.8dfd
- 52- تاج مهشید، مکری آذرخش، فتوحی اکبر. کاهش ارزش تأخیری و همبستگی آن با چشم انداز زمان در کارورزان رشته پزشکی. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار). ۱۳۸۴؛ ۱۱(۳) (پیاپی ۴۲): ۳۳۴-۳۲۷.
https://sid.ir/paper/16589/fa
- 53- تقی لو صادق، لطیفی حمیده. نقش واسطه‌ای امیدواری در رابطه بین چشم انداز زمان و آشفتگی روان شناختی. اندیشه و رفتار در روانشناسی بالینی (اندیشه و رفتار) ۱۳۹۵؛ ۱۰(۳۹): ۶۷-۷۶.
https://sid.ir/paper/172273/fa
- 54- باباپور خیرالدین جلیل، پورشریفی حمید، حشمتی رسول، ناصری انباردان حسین. نقش رگه‌های سرشت و منش شخصیت، نیازهای بنیادین روان‌شناختی و طرحواره‌های سازگار اولیه در پیش‌بینی آسیب‌پذیری به اعتیاد. تحقیقات علوم رفتاری. ۱۳۹۷؛ ۱۶ (۲): ۱۴۳-۱۵۰.
doi:10.52547/rbs.16.2.143
- 55- محسنی، شیلا، برزگر، مجید، رضایی، آذرمدخت، بقولی، حسین. نقش میانجی‌گر راهبردهای تنظیم‌شناختی هیجان در رابطه بین طرحواره‌های نا کارآمد اولیه و ویژگی‌های شخصیتی با پرخاشگری. روانشناسی بالینی و شخصیت، ۱۴۰۳(۲): ۲۲.
doi:10.22070/cpap.2024.16250.1229
- 56- Garnefski, N., Kraaij, V., & Spinhoven, Ph. (2000). Negative life events, cognitive emotion regulation and depression. *Personality and Individual Differences*, 30, 1311-1327.
- DOI:10.1016/S0191-8869(00)00113-6
- 57- Wong CF, Silva K, Kecojecic A, Schragger SM, Bloom JJ, Iverson E, et al. Coping and emotion regulation profiles as predictors of nonmedical prescription drug and illicit drug use among high-risk young adults. *Drug Alcohol Depend*. 2013;132(1-2):165-71.
https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2013.01.024
- 58- Kopstein, A. N., Crum, R. M., Celentano, D. D., & Martin, S. S. (2001). Sensation seeking needs among 8th and 11th graders: Characteristics associated with cigarette and marijuana use. *Drug and Alcohol Dependence*, 62(3), 195-203.
https://doi.org/10.1016/S0376-8716(00)00176-9
- 59- Verdejo-García, A., Lawrence, A. J., & Clark, L. (2012). Impulsivity as a vulnerability marker for substance-use disorders: Review of findings from high-risk research, problem gamblers and genetic association studies. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 36(10), 2242-2255.
https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2012.07.010
- 60- Bagherian F, Mozafari N, Zadeh Mohammadi A, Heidari M. Predicting High-risk Behaviors Based on Time Perspective in Iranian Adolescents by Emphasizing the Mediating Role of Decision Making and Inhibitory Response: Path Analysis. *Int J High Risk Behav Addict*. 2022;11(1):e114519.
https://doi.org/10.5812/ijhrba.114519.
- 61- Stolarski .Maciej, Matthews .Gerald, Postek .Slawomir, Zimbardo .G.Philip & Bitner . Joanna. (2014). How We Feel is a Matter of Time: Relationships Between Time Perspectives and Mood. *J Happiness Stud*, 15:809-827
DOI:10.1007/s10902-013-9450-y
- 62- فتحی آشتیانی، علی، داستانی، محبوبه. آزمون‌های روانشناختی (ارزشیابی شخصیت و سلامت روان) (۱۳۹۶). تهران، نشر بعثت
- 63- مازنات، گری گراث؛ رایت، ا جردن (۲۰۱۶). راهنمای سنجش روانی، ترجمه حسن پاشاشریفی (۱۴۰۰) تهران، نشر سخن.

- 64- Kotov, R., Gamez, W., Schmidt, F., & Watson, D. (2010). Linking “big” personality traits to anxiety, depressive, and substance use disorders: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 136(5), 768–821. <https://doi.org/10.1037/a0020327>

زودآیند ویرایش نشده